

Huiselijk geweld

De hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers in
Quetzaltenango, Guatemala

Anne de Boer & Jessica van der Meij

Huiselijk geweld

De hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers in
Quetzaltenango, Guatemala

Bachelorscriptie Culturele Antropologie

Anne de Boer

a.deboer@students.uu.nl

3686655

Jessica van der Meij

j.r.vandermeij@students.uu.nl

3681181

Begeleider: dr. M.L. Glebbeek

Universiteit Utrecht, 28 juni 2013

VOORWOORD

In november 2012 begon het allemaal: vanaf de onderzoeksopzet tot en met de eindscriptie zijn wij in totaal acht maanden bezig geweest met ons onderzoek. Het was voor ons een leuke, maar op sommige momenten ook moeilijke uitdaging. Zonder de hulp van een aantal mensen zou dit ons niet gelukt zijn.

Ten eerste willen wij Marie-Louise Glebbeek bedanken, de begeleidster van onze scriptie, die er vanaf het begin tot en met het einde voor ons was. Als wij niet meer wisten welke kant we nu op moesten gaan, of vastliepen, hielp zij ons er doorheen en stond zij voor ons klaar met tips en adviezen.

Verder willen wij beiden graag onze ouders bedanken, die ons vanaf de onderzoeksopzet tot en met de eindscriptie gesteund hebben, in zowel goede als slechte tijden. Vooraf met de voorbereidingen voor Guatemala, tijdens ons verblijf daar met medische adviezen en steun via mail en skype, en achteraf in Nederland weer met het helpen overwinnen van onze re-culture shock. Zij hebben ons altijd al het vertrouwen in ons eigen kunnen gegeven.

Daarnaast willen wij ook onze belangrijkste informanten bedanken, zowel de politieagenten op het bureau in Xela, als de medewerkers van *Nuevos Horizontes*. Zonder hen hadden wij ons onderzoek niet kunnen volbrengen en wij zijn hun dan ook zeer dankbaar voor de informatie en persoonlijke ervaringen die zij met ons hebben gedeeld.

Tenslotte willen wij elkaar bedanken, want zonder elkaar hadden we deze scriptie nooit kunnen neerzetten. Hoewel deze samenwerking soms intensief was, hebben wij ook veel steun aan elkaar gehad en veel van elkaar kunnen leren. Samen hebben we elkaar door het proces van antropoloog-in-spe tot échte antropoloog heen getrokken.

VERKLARENDE WOORDENLIJST

<i>Atención inicial</i>	Initiële hulp.
<i>CAIMU</i>	<i>Centro de apoyo integral para mujeres sobrevivientes de violencia.</i> Het centrum voor de integrale hulp voor vrouwelijke slachtoffers van geweld.
<i>CONAPREVI</i>	<i>Coordinadora Nacional para la Prevención de la Violencia Intrafamiliar y contra las Mujeres.</i> Nationaal coördinator voor de preventie van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen.
<i>CICAM</i>	<i>Centro de Investigación, Capacitación y Apoyo a la Mujer.</i> Centrum voor onderzoek, scholing en hulpverlening aan vrouwen.
<i>Comisaría</i>	Het hoofdbureau van de PNC.
<i>Entrada</i>	Ingang van het hoofdbureau van de politie waar slachtoffers wachten op het doen van aangifte en tevens de aangiftes worden opgenomen.
<i>Juzgado de Familia</i>	Rechtbank voor familie.
<i>Juzgado de Paz</i>	Rechtbank voor vrede.
<i>Medida de seguridad</i>	Veiligheidsmaatregel. Kan verschillende dingen inhouden en wordt uitgegeven door de rechtbank, de PNC moet er vervolgens op toe zien dat dit wordt uitgevoerd.
<i>MP</i>	<i>Ministerio Público.</i> Openbaar Ministerie.
<i>OAV</i>	<i>Oficina de Atención a la Víctima</i> (letterlijk: kantoor voor aandacht voor het slachtoffer) is de afdeling van de PNC in Quetzaltenango die is opgericht voor de hulpverlening aan slachtoffers van huiselijk- en seksueel geweld.
<i>Patrouille</i>	Term voor agenten in een dienstwagen die rondrijden in de stad en ter plaatse komen wanneer ze opgeroepen worden.
<i>PNC</i>	Policía Nacional Civil, de nationale politie in Guatemala
<i>Ruta de Atención a la víctima</i>	Route voor de aandacht van het slachtoffer. Procedure van de OAV voor het attenderen van slachtoffers van huiselijk- en seksueel geweld.
<i>Sub-estación</i>	Kleiner bureau van de PNC, in Quetzaltenango zijn er vier sub-estaciones verspreid over de verschillende zones van de stad.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	13
1. Theoretisch kader	19
Antropologie en gender	19
Gender en geweld	21
Huiselijk geweld tegen vrouwen	22
Huiselijk geweld in Latijns Amerika	25
Hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld	27
2. Hulp bij huiselijk geweld in Guatemala	31
<i>Gender-based violence</i> in Guatemala	31
Hulpverlening door overheids- en maatschappelijke instanties in Xela	32
Rol van de <i>Policía Nacional Civil</i> (PNC)	32
Rol van <i>Nuevos Horizontes</i>	33
3. Definitie, oorzaken & gevolgen huiselijk geweld	34
Anne de Boer & Jessica van der Meij	
Huiselijk geweld volgens medewerkers instanties	34
4. De PNC en hulpverlening aan slachtoffers	39
Anne de Boer	
Organisatie PNC en OAV	40
Hulpverlening bij huiselijk geweld door de PNC	42
Contact met het slachtoffer	46
Cursussen en trainingen voor agenten over huiselijk geweld	48

5. <i>Nuevos Horizontes</i> en de hulpverlening aan slachtoffers	50
Jessica van der Meij	
Organisatie & structuur <i>Nuevos Horizontes</i>	51
Medewerkers <i>Nuevos Horizontes</i> & Integrale hulpverlening	53
- Medewerkers hoofdkantoor	53
- Samenwerking medewerkers hoofdkantoor & integrale hulpverlening	53
- Medewerkers shelter	54
Doelgroep <i>Nuevos Horizontes</i>	54
Integrale hulpverlening & <i>empowerment</i>	56
Resultaat integrale hulpverlening & <i>empowerment</i>	59
6. Andere instanties en hulpverlening aan slachtoffers	61
Anne de Boer & Jessica van der Meij	
Hulpverlening overheids- en maatschappelijke instanties aan slachtoffers	61
Samenwerking PNC en andere instanties	63
Samenwerking <i>Nuevos Horizontes</i> en andere instanties	65
Verbeterpunten in de hulpverlening	66
Conclusie & Discussie	68
Literatuurlijst	75
Bijlage 1: Samenvatting Spaans – Resumen en Español	81

1. Kaart Guatemala

Bron: United Nations¹

¹ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Un-guatemala.png>

INLEIDING

Ana Carolina Leiva Herrera's marriage did not turn out the way she expected. The words her fiancé used to whisper in her ear soon turned to insults, then to hair-pulling and finally to paralysing kicks, wrenching body blows and punches so hard that she lost four teeth: "The worst time was when he beat me when I was seven months' pregnant," recalls the softly spoken 35-year-old mother of two from Guatemala City. He came home one night and said: "You want to see how that baby is going to drop? I'm going to beat it out of you."²

Ana Carolina Leiva Herrera is een van de vele vrouwen in Guatemala die slachtoffer is van huiselijk geweld. In dit artikel uit de *Financial Times* van 21 januari 2012 staat tevens dat Guatemala een land is met één van de hoogste cijfers van huiselijk geweld. Naar aanleiding van dit artikel besloten wij verder te gaan zoeken op het thema huiselijk geweld, en de keus voor Guatemala was hierdoor snel gemaakt.

Huiselijk geweld is wereldwijd een bekend, maar vaak ook verborgen probleem. Omdat het vaak achter gesloten deuren plaatsvindt, en slachtoffers van huiselijk geweld vaak geen aangifte willen of durven te doen, komt het geweld niet aan het licht (Kelly 2003). Guatemala in het bijzonder is een interessante locatie voor ons onderzoek, omdat hier een machocultuur heerst waardoor er een ongelijke machtsverdeling is tussen mannen en vrouwen die zich kan uiten in geweld (GTZ 2005:73). Ook is door de lange geschiedenis van het kolonialisme en de burgeroorlog in Guatemala geweld genormaliseerd (Flake & Forste 2006:20). Mede door deze oorzaken komt huiselijk geweld veel voor in dit gebied.

Er rust, ook in moderne samenlevingen, een taboe op *gender-based violence*, omdat vrouwen sinds lange tijd, ook in de wetenschap, gezien worden als de tweede sekse (Behera 2006). Huiselijk geweld is naast onder andere mensenhandel en seksueel misbruik, ook een vorm van *gender-based violence*. Het is een groot maatschappelijk probleem, dat in alle lagen van de bevolking voorkomt. De laatste jaren zijn er steeds meer maatschappelijke instanties in Guatemala ontstaan die zich inzetten voor het verlenen van hulp aan vrouwen die slachtoffer zijn geworden van huiselijk geweld. Ook binnen andere instanties, zoals de politie, groeit de aandacht voor dit probleem.

---

² Adam Thomson, "Domestic violence looms over Guatemala," *Financial Times*, 21 januari 2012, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/80572a7c-43bf-11e1-adda-00144feab49a.html>, geraadpleegd op 20-06-13

Quetzaltenango, de tweede grootste stad van Guatemala, bleek voor ons een interessante onderzoekslocatie. Niet alleen zijn hier door het hoge bevolkingsaantal veel slachtoffers van huiselijk geweld, er bevinden zich hier ook verschillende instanties die zich inzetten voor de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld. In januari 2013 vertrokken wij naar Quetzaltenango, de Mayastad die in de pre-Colombiaanse periode ‘Xelajú’ werd genoemd, wat de ‘plaats onder de tien bergen’ betekent. Tegenwoordig gebruiken de Guatemalteken in het dagelijks leven de naam Xela (zeg: Sjeela). In deze thesis hanteren wij daarom voor het gemak vanaf nu ook de naam Xela. Hier hebben wij in de periode van 25 februari tot en met 19 april 2013 onderzoek gedaan.

Slachtoffers die aangifte willen doen kunnen dit onder andere doen bij de politie (*Policía Nacional Civil*, PNC). In Guatemala zijn er op de *comisaría*s (hoofdbureaus) de laatste jaren bureaus opgericht voor hulpverlening aan slachtoffers van huiselijk- en seksueel geweld, zogenaamde *Oficina de Atención a la Víctima* (OAV). Uit de literatuur blijkt dat de bevolking vaak weinig vertrouwen heeft in de PNC (Musalo, Pellegrin & Roberts 2010), die een repressieve en gewelddadige reputatie heeft. Het is daarom interessant om de rol van de PNC in de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld te onderzoeken. Daarnaast is het interessant om te kijken naar de non-profit organisatie *Nuevos Horizontes* in Xela, omdat dit vrijwel de grootste organisatie is die hulpverlening biedt aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in Guatemala. De organisatie beschikt niet alleen over een hoofdkantoor, maar tevens over een *shelter*³ waar vrouwelijke slachtoffers en hun kinderen terecht kunnen.

Er zijn wetenschappelijk gezien veel disciplines, zoals de psychologie en sociologie, die geschreven hebben over de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld. Hoewel vrouwen sinds de jaren zestig steeds meer aandacht krijgen in de antropologie (Barret 2009), is er vanuit antropologisch perspectief nog weinig over geschreven. De theoretische relevantie van ons onderzoek gaat daarom vooral om het aanvullen van de bestaande antropologische literatuur hierover. Kennis over *gender*, *gender-based violence* en huiselijk geweld is immers van groot belang voor het verbeteren en ontwikkelen van procedures en methodes die werken aan de *empowerment* van deze vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld. De maatschappelijke relevantie van ons onderzoek gaat daarnaast over het beschrijven en verklaren van de hulp die overheids- en maatschappelijke instanties bieden, waarmee wij aandacht schenken aan dit maatschappelijk

---

³ Ook wel opvangtehuis, maar vanaf nu zal de term *shelter* worden gebruikt.

probleem in Guatemala. De belangrijkste resultaten van ons onderzoek rapporteren wij aan de verschillende instanties, en dan met name aan de PNC en *Nuevos Horizontes*. Deze rapportages zouden vervolgens aanleiding kunnen zijn voor betrokken overheids- en maatschappelijke instanties om hun onderlinge samenwerking en eigen hulpverlening met betrekking tot vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld te verbeteren.

De vraag die centraal staat in ons onderzoek luidt vervolgens:

Wat is de rol van de *Policía Nacional Civil*, *Nuevos Horizontes* en andere overheids- en maatschappelijke instanties bij het verlenen van hulp aan vrouwelijk slachtoffers van huiselijk geweld in Quetzaltenango, Guatemala?

Wij hebben dus een complementair onderzoek gedaan, wat ons de mogelijkheid gaf een zo compleet mogelijk beeld te creëren van de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in Xela. Anne heeft zich hierbij gericht op de rol van de politie (*Policía Nacional Civil*, PNC) en Jessica op de rol van de non-profit organisatie *Nuevos Horizontes*. Gezamenlijk hebben wij daarnaast onderzoek gedaan bij andere overheids- en maatschappelijke instanties in Xela, waarbij wij ons hebben beperkt tot de rechtbank voor familie (*Juzgado de Familia*), het Openbaar Ministerie (*Ministerio Público*) en CONAPREVI (*Coordinadora Nacional para la Prevención de la Violencia Intrafamiliar y contra las Mujeres*: Nationaal coördinator voor de preventie van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen).

Het doel van dit onderzoek is dus ten eerste om te beschrijven hoe de PNC, *Nuevos Horizontes* en andere overheids- en maatschappelijke instanties hulp verlenen aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in Xela. Ten tweede om te bekijken hoe de onderlinge samenwerking tussen deze verschillende instanties verloopt. Het is interessant om naar de samenwerking te kijken, omdat instanties door een goede samenwerking van elkaar kunnen leren en naar elkaar kunnen doorverwijzen. Als laatste is het doel van ons onderzoek om te doorgronden en te verklaren waarom deze verschillende instanties op die manier handelen, door te onderzoeken welke percepties van de medewerkers over huiselijk geweld hieraan ten grondslag liggen.

De kwalitatieve onderzoeksmethoden die wij gebruikt hebben zijn: participerende observatie, informele gesprekken, semigestructureerde- open interviews, en documentanalyse. Door middel van onderzoek triangulatie, hebben wij geprobeerd om een zo objectief mogelijk beeld te creëren van de situatie. Kritisch kijkend naar deze onderzoeksmethodes zijn wij van mening dat het voorkomen van sociaal-wenselijke antwoorden moeilijk is, met name in een

korte periode van maar acht weken onderzoek. Door het gebruik van onderzoek triangulatie hebben we echter geprobeerd dit zoveel mogelijk te voorkomen.

Participerende observatie, de methode waarbij de onderzoeker zowel in de natuurlijke omgeving van de onderzoekspopulatie observeert als participeert in hun bezigheden, heeft voor ons onderzoek veel betekend. Wij hebben deze methode bijna dagelijks gebruikt en dit gaf ons de mogelijkheid om veel data te verzamelen, en rapport op te bouwen. Anne heeft vooral veel geobserveerd en minder geparticipeerd, omdat zij geen medewerker van de PNC is en dus ook geen taken voor hen kon vervullen. Zij was vrijwel dagelijks op het kantoor aanwezig, waardoor zij als het ware ‘onderdeel van het meubilair’ werd en de politieagenten aan haar begonnen te wennen en haar vertrouwden. Hier zat ze vaak met haar aantekeningenboekje en nam ze soms de krant of haar laptop mee als er even niets te doen was. Al snel werd zij opgenomen door de agenten, kon zij aangiftes bijwonen, mocht ze mee in de politieauto’s, naar vergaderingen en ging zij samen met hen pauzes houden in de zon.

Daarnaast heeft Jessica in de *shelter* van *Nuevos Horizontes* meer mogelijkheden gehad om te participeren, omdat zij hier ook als vrijwilligster activiteiten deed met de vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld en hun kinderen. Activiteiten als knutselen en les in lezen en schrijven heeft zij zowel georganiseerd, als bijgewoond en op deze manier is zij veel over de organisatie te weten gekomen. Hierdoor had zij ook de mogelijkheid om de medewerkers beter te leren kennen en kon zij interviews met hen afnemen. Op het hoofdkantoor van *Nuevos Horizontes* was het voor Jessica moeilijker om te participeren, omdat zij hier geen medewerker was en geen taken kon vervullen. Zij heeft hier dus vooral veel geobserveerd, dit was echter niet saai te noemen. De bel ging continue en er liepen veel vrouwelijke slachtoffers in en uit, die soms huilend binnen kwamen of alleen een vraag hadden. Ook hier gingen de medewerkers steeds meer aan haar wennen, waardoor ze af en toe tussendoor informele gesprekken met hen kon hebben.

Wij zijn ons er van bewust dat tijdens het uitvoeren van participerende observatie de mensen om ons heen misschien anders handelden, dan zij zonder onze aanwezigheid zouden doen. Wij denken echter dat wij door veel aanwezig te zijn geweest op de onderzoekslocatie een goed rapport te hebben opgebouwd met onze informanten, waardoor zij steeds minder bewust waren van onze aanwezigheid en natuurlijker reageerden.

Verder hebben wij gebruik gemaakt van informele gesprekken. Deze gesprekken vormden voor ons de basis voor het opbouwen van rapport met informanten. Anne bracht dagelijks veel uren door met de agenten op de OAV en praatte veel met hen over alledaagse dingen, zoals over hun kinderen, of de dingen die ze in het weekend hadden gedaan. Maar

ook kwamen ze zo op zaken met betrekking tot het onderwerp. Nadat er bijvoorbeeld iemand was geweest om aangifte te doen, kon Anne achteraf nog dingen vragen die haar onduidelijk waren. Jessica heeft op het hoofdkantoor en in de *shelter* veel informele gesprekken gehad met medewerkers over bijvoorbeeld kinderen, het weer en andere zaken uit het dagelijks leven. Op deze manier had zij het idee dat de medewerksters meer gingen ontspannen en dat ze sneller geneigd waren een uitgebreid antwoord te geven op nuttige vragen die zij tussendoor stelde.

Wat betreft interviewmethodes hebben wij gebruik gemaakt van zowel semigestructureerde, als open interviews. Vooral in de eerste weken van ons onderzoek maakten wij gebruik van semi-gestructureerde interviews. Deze gaven ons niet alleen handvaten voor het gesprek, maar ook ondersteuning en zekerheid om onderzoek te doen in de Spaanse taal. Tijdens de interviews kwamen we er beiden achter dat sommige vragen niet begrepen werden, dubbel waren of anders geformuleerd konden worden. Wij hebben toen enkele vragen aangepast. Langzaamaan gingen wij ook steeds meer vragen tussendoor stellen tijdens interviews, vooral toen ons begrip van de Spaanse taal beter werd. Dit was voor ons een goed moment om over te gaan op het houden van open interviews. De laatste twee weken hebben wij beiden nog enkele open interviews gehouden, waarbij we de informanten zoveel mogelijk aan het woord lieten.

Naar onze mening zijn de interviews van groot belang geweest voor ons onderzoek, omdat we zo op een gestructureerde manier de meeste data hebben kunnen verzamelen. Verder hebben wij beiden tijdens alle interviews, met toestemming van de informant, gebruik gemaakt van een opnameapparaatje. Volgens ons is dit een goede manier geweest om de data helder te krijgen, vooral omdat wij al onze interviews in het Spaans hebben gehouden, dat wij nog niet volledig beheersen. Op deze manier konden wij de interviews terugluisteren, uitwerken en vertalen om vervolgens deze informatie weer te gebruiken voor het afnemen van nieuwe interviews.

Tot slot hebben wij gebruikt gemaakt van documentanalyse, wat inhoudt dat er is gekeken naar verschillende documenten die relevant zijn voor ons onderzoek. Anne heeft hierbij gekeken naar wat er geschreven staat in de procedure van de PNC met betrekking tot huiselijk geweld, en deze vervolgens vergeleken met de situatie zoals deze in werkelijkheid was. Daarnaast heeft Jessica bij *Nuevos Horizontes* in de *shelter* een map ingekeken met informatie voor vrijwilligers, waar bijvoorbeeld in stond wat voor activiteiten er nuttig zouden zijn voor vrouwen en kinderen. Het zei dus iets over de organisatie van *Nuevos Horizontes*. Ook heeft zij een intake-formulier bekeken op het hoofdkantoor, waardoor zij

inzicht kreeg in de problematiek waarmee vrouwelijke slachtoffers bij de organisatie aankloppen.

Structuur thesis

In hoofdstuk één zullen wij ingaan op de theoretische achtergrond die onze empirie van de opeenvolgende hoofdstukken zullen onderbouwen. Vanuit een antropologisch perspectief leggen wij concepten uit als gender, *gender-based violence* en huiselijk geweld. Vervolgens zullen wij kijken hoe deze concepten in relatie staan tot de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld. In hoofdstuk twee plaatsen wij deze concepten in de context van Guatemala en Xela. Hier worden de verschillende overheids- en maatschappelijke instanties geïntroduceerd, waaronder de PNC en *Nuevos Horizontes*.

Daarna zullen de empirische hoofdstukken volgen, waarin wij de bevindingen van ons onderzoek in Guatemala koppelen aan de theoretische hoofdstukken één en twee. Hoofdstuk drie gaat in op de definities van huiselijk geweld volgens de medewerkers van verschillende overheids- en maatschappelijke instanties. Hier wordt duidelijk of deze emic-definities overeenkomen met de definities die in de literatuur genoemd worden.

Vervolgens zal Anne in hoofdstuk vier ingaan op de PNC en hun rol in de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld. We zullen hier zien dat de rol van de PNC voornamelijk ligt in het opnemen van aangiftes, en dat de *Oficina de Atención a la Víctima* hierbij een belangrijke rol speelt. Aansluitend zal Jessica in hoofdstuk vijf vertellen hoe de manier van hulpverlening van *Nuevos Horizontes* aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld is georganiseerd. Hieruit zal blijken dat *empowerment* een belangrijke methode is om vrouwelijke slachtoffers te helpen, maar dat de efficiëntie hiervan afhangt van een aantal factoren.

In hoofdstuk zes gaan wij gezamenlijk in op de rol van de *Juzgado de Familia*, *Ministerio Público* en CONAPREVI. In dit hoofdstuk wordt ook de samenwerking van deze instanties met de PNC en *Nuevos Horizontes* besproken, en wordt er ingegaan op de verbeterpunten volgens medewerkers van deze instanties. Tot slot zal er een discussie en conclusie volgen, waarbij de bevindingen van de rol bij de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld door zowel de PNC, *Nuevos Horizontes* en andere hulpinstanties in Xela aan bod komen. Verder zal duidelijk worden hoe de samenwerking onderling verloopt en op welke punten wij vinden dat er verbetering kan worden aangebracht. Aan het einde van de scriptie is een verklarende woordenlijst te vinden. Voor de Spaanstaligen is in de bijlage een Spaanse samenvatting te vinden.

1. THEORETISCH KADER

Alhoewel huiselijk geweld al jaren en misschien wel eeuwenlang voorkomt is het, zoals al eerder aangegeven, nog steeds een wereldwijd maatschappelijk en verborgen probleem. In dit theoretisch kader zal specifiek gekeken worden naar de problematiek van huiselijk geweld en de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers. Om hier dieper op in te kunnen gaan, bespreken wij eerst een aantal concepten en theorieën die hieraan ten grondslag liggen, waaronder gender en *gender-based violence*.

In paragraaf één zal eerst worden ingegaan op ontwikkeling en betekenis van gender in de antropologie en gender als ordeningsprincipe en de verdeling van ongelijke machtsrelaties. Vervolgens zal in paragraaf twee verder worden ingegaan op genderongelijkheid als basis voor de relatie tussen gender en geweld. Verder zullen in deze paragraaf de oorzaken en verschillende vormen van *gender-based violence* worden besproken. Paragraaf drie gaat in op gender en huiselijk geweld, wat tevens een vorm is van *gender-based violence*. In deze paragraaf zullen ook de karakteristieken, oorzaken en gevolgen van huiselijk geweld aan bod komen. Tot slot zal in paragraaf vier de aanpak van verschillende maatschappelijke- en overheidsinstanties worden besproken. Dit theoretisch kader zal vervolgens de aansluitende empirische hoofdstukken onderbouwen.

Antropologie & gender

De toenemende aandacht voor huiselijk geweld is te verklaren vanuit het ontstaan van de invloed van het feminisme op de wetenschap. In de jaren zestig van de vorige eeuw groeide de aandacht voor vrouwen in verschillende wetenschappelijke disciplines, waaronder ook de antropologie (Vandermassen 2007:1). Als kritiek op de afbeelding van vrouwen in etnografieën als passieve objecten (Barrett 2009:170) ontstond toen de feministische antropologie. Tot de jaren zestig waren etnografieën voornamelijk het product van mannelijke antropologen die weinig aandacht schonken aan de stem van de vrouw. Het doel van de feministische antropologie was dus om vrouwen zichtbaar te maken (Barrett 2009:169). Vrouwen werden in eerste instantie door deze stroming omschreven als een homogene categorie, waarin geen ruimte was voor de verschillen tussen culturen en vrouwen niet werden gezien als individuen. Mohanty (1984) gaf hierop kritiek die leidde tot een nieuw debat. De kern van dit debat was dat verschillen en verscheidenheid tussen vrouwen erkend moesten worden. Eind jaren tachtig leidde deze kritiek tot een tweede feministische golf, waarbij vrouwen niet langer als een homogene categorie omschreven worden, maar heterogeniteit erkend wordt. Sinds die tijd wordt er binnen de antropologie een onderscheid gemaakt tussen

seks en gender, waarbij seks wordt gedefinieerd als de biologische verschillen tussen man en vrouw, en gender als de sociaal geconstrueerde betekenis van man en vrouw (Oakley, in Tonkens 1998:42).

Gender is dus een sociale constructie, wat inhoudt dat de betekenis ervan afhankelijk is van plaats en tijd. Bovendien komt gender tot uiting op verschillende niveaus. Zo is er het persoonlijke gevoel van man of vrouw zijn, het individuele niveau, maar ook op structureel niveau wordt gender geconstrueerd, zoals het onderscheid dat bedrijven of wetgevingen maken tussen mannen en vrouwen. Daarnaast is er het culturele niveau, dat de culturele codes en symbolen die we aan mannelijkheid en vrouwelijkheid toeschrijven omvat (Harding in Tonkens 1998:53, Scott in Tonkens 1998:43). De huis-straat dichotomie, die in veel Latijns-Amerikaanse samenlevingen voor komt, is een voorbeeld van een genderconstructie op cultureel niveau. Het huis wordt gezien als het domein van de vrouw en wordt gekoppeld aan begrippen als familie en liefde. De straat staat symbool voor de man en wordt geassocieerd met dominantie, geweld en het idee van 'ieder voor zich' (Sanabria 2006:156). Hoewel Rebhun (1999:114) beargumenteert dat deze scheiding niet altijd zo zwart-wit is en de domeinen elkaar de laatste jaren steeds meer overlappen, zegt deze dichotomie wel degelijk iets over de verwachtingen van de genderrollen.

De reden dat de mens een onderscheid maakt tussen mannelijkheid en vrouwelijkheid ligt in het feit dat de mens geneigd is de wereld in te delen in categorieën om deze overzichtelijker te maken. Gender kan dus gezien worden als een ordeningsprincipe, evenals bijvoorbeeld klasse of etniciteit. Het onderscheid tussen mannelijkheid en vrouwelijkheid brengt echter ook een zekere hiërarchie met zich mee (Nencel 2007: 98-99). In bijna alle samenlevingen is er een ongelijke verhouding tussen mannen en vrouwen die altijd ten gunste is van mannen. Zij hebben meer aanzien, een hogere status en grotere (politieke) macht dan vrouwen (Dei 2001:226). Hoe de genderongelijkheid zich verder invult verschilt volgens Kabeer (2005:23) echter per context. Sinds de laatste decennia van de twintigste eeuw is er echter een ontwikkeling in opkomst die deze structurele ongelijkheid probeert te overwinnen en de genderspecifieke verschillen op te heffen (Behera 2006:31). Men wil dus een einde maken aan de ongelijke verdeling van macht, en vrouwen de mogelijkheid geven om eigen keuzes te kunnen maken en hen een gevoel van onafhankelijkheid te geven, wat door Kabeer (2005:13) gedefinieerd wordt als *empowerment*. Het begrip agentschap speelt hierbij een belangrijke rol en Kabeer (2005:14) maakt hierin onderscheid tussen positief en negatief agentschap. Positief agentschap gaat volgens Kabeer (2005:15) over de kracht die zorgt dat men in staat is eigen keuzes te maken en deze ook op te volgen. Negatief agentschap gaat

over de macht en autoriteit die men uitoefent over anderen, soms zelfs met het gebruik van geweld. Voor *empowerment* van vrouwen is het dus belangrijk dat vrouwen positief agentschap krijgen en zelf hun keuzes kunnen maken (Kasturirangan 2008:1466). Het proces van *empowerment* moet vanuit het slachtoffer zelf komen en gaat vooral ook over hoe men zichzelf ziet, wat vaak gebaseerd wordt op hoe de buitenwereld naar hun kijkt (Kabeer 2005: 15). *Empowerment* van vrouwen zorgt er dus voor dat ongelijke machtsrelaties worden uitgedaagd, en uiteindelijk misschien wel worden opgeheven (Kabeer 2005:14). De volgende paragraaf zal verder ingaan op ongelijke machtsrelaties en de kenmerken van geweld tussen mannen en vrouwen.

Gender & geweld

Zoals we hebben gezien in de vorige paragraaf gaat genderongelijkheid vaak gepaard met een ongelijke verdeling van macht en deze ongelijke machtsrelaties leiden vaak tot *gender-based violence* (GTZ 2005:73). Ook volgens UNIFEM (United Nations Development Fund For Women) kunnen ongelijke machtsrelaties tussen mannen en vrouwen gezien worden als aanleiding van *gender-based violence* (GTZ 2005:73).

In de praktijk uiten deze ongelijke machtsrelaties zich door de verspreiding van stereotypebeelden over mannen en vrouwen (GTZ 2005:88). Een gevolg hiervan is dat vrouwen in de maatschappij nog steeds een minderwaardige status hebben, wat te zien is in bijvoorbeeld de commerciële uitingen van vrouwenlichamen (Tangelder 1997:20). Deze commerciële uitingen, zoals vrouwen afgebeeld als lustobject en onderdanig en mannen als stoer en dominant, dragen volgens Tangelder (1997:20) bij aan het blijvend accepteren van geweld tegen vrouwen en de schending van hun rechten.

De Verenigde Naties verklaarde in 2003 dat:

Violence against women means any act of gender-based violence that results or, is likely to result in, physical, sexual or psychological harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivations of liberty, whether occurring in private or public life.⁴

Hier wordt dus duidelijk dat *gender-based violence* zich kan uiten in fysiek, psychologisch, seksueel en economisch geweld (GTZ 2005:81). Fysiek geweld gaat hierbij om het slaan van

---

⁴ GTZ 2005:78

het slachtoffers, met of zonder het gebruik van een wapen, wat de dood tot gevolg kan hebben (Watts & Zimmerman 2002:1233). Seksueel geweld houdt daarnaast het gedwongen hebben van seks of dwang tot seksuele handelingen in, wat ook gepaard gaat met het gebruik van fysiek geweld (Watts & Zimmerman 2002:1233). Psychologisch geweld gaat vooral om het controleren van het leven van het slachtoffer, van bezittingen tot aan vriendschappen, waarbij het slachtoffer veelal vernederd, geïntimideerd en gekleineerd wordt (Watts & Zimmerman 2002:1233). Economisch geweld gaat om het controleren van de financiën, verbieden van een vrouw om te werken en het in beslag nemen van haar bezittingen, zodat zij economisch afhankelijk van haar dader wordt (Watts & Zimmerman 2002:1233). Fysiek en seksueel geweld worden meestal gezien als een criminele misdaad, en dus strafbaar, in tegenstelling tot psychologisch en economisch geweld. Deze laatste twee vormen worden vaak nog onderschat en niet gezien als crimineel, waardoor er minder aandacht aan wordt besteed (GTZ 2005:81).

Watts & Zimmerman (2002:1232) noemen in hun onderzoek verschillende vormen van *gender-based violence* waaronder: huiselijk geweld, gedwongen prostitutie, vrouwenhandel en vrouwenverkrachting. Vormen van *gender-based violence* komen voor in alle fases van het leven van vrouwen en mannen, van kind-zijn tot volwassen (GTZ 2005:84). Het verschilt echter per sociale en culturele context welke vormen van *gender-based violence* voorkomen (GTZ 2005:84). In de volgende paragraaf zal verder worden ingegaan op de aspecten van huiselijk geweld.

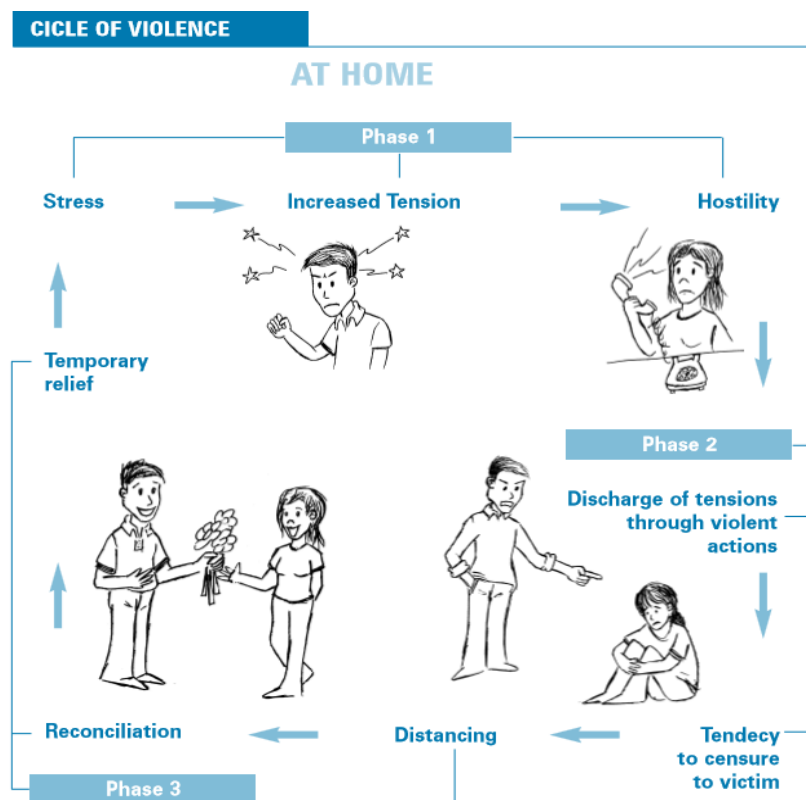
Huiselijk geweld tegen vrouwen

De meest voorkomende vorm van *gender-based violence* is huiselijk geweld. Huiselijk geweld is een wereldwijd probleem dat meer doden onder vrouwen veroorzaakt dan bijvoorbeeld ernstige ziektes en verkeersongelukken (Roure 2011:792). Het werd echter pas in 1994 door de Verenigde Naties als probleem erkend toen het als oorzaak van gezondheidsproblemen bij vrouwen werd gezien en werd opgenomen in het ‘internationale recht op gezondheid’ (Roure 2011:794). Tegenwoordig zijn er echter nog steeds landen waar huiselijk geweld niet als officieel probleem wordt herkend (Roure 2011:797). In deze paragraaf zal er in worden gegaan op de karakteristieken, oorzaken en gevolgen van huiselijk geweld.

Volgens Shoos (2003:63) bestaat huiselijk geweld niet alleen uit fysiek misbruik, maar vooral ook uit emotioneel en psychologisch misbruik. Daarnaast kan huiselijk geweld zich ook uiten in economisch en seksueel geweld (Watts & Zimmerman 2002:1233). Meestal zijn emotioneel en psychologisch misbruik de eerste vormen van misbruik van de dader en volgt

fysiek geweld pas later of helemaal niet. De misbruiker kan door het geweld op verschillende niveaus het leven van zijn slachtoffer controleren, zowel op sociaal als financieel en psychologisch niveau (Shoos 2003:58). Een vrouw is vaak nog emotioneel verbonden aan haar man, wat een belangrijk onderdeel is van de vicieuze cirkel van huiselijk geweld (Shoos 2003:58). Deze vicieuze cirkel van huiselijk geweld laat zien in wat voor moeilijke situatie vrouwelijke slachtoffers zich bevinden en verklaart waarom het moeilijk is om eruit te stappen. Het begrijpen van deze vicieuze cirkel, door bijvoorbeeld hulpinstanties van slachtoffers van huiselijk geweld, is erg belangrijk omdat zij zo op een goede manier kunnen ingrijpen in de situatie (GTZ 2005:90).

Figuur 1: Vicieuze cirkel van huiselijk geweld

Bron: GTZ, Regional Training Module. Project for the Promotion of Gender Policies. (Nicaragua: German Technical Cooperation, 2005), 89

Zoals in figuur 1 te zien is bestaat de cirkel uit drie fasen, namelijk de stress-, explosie- en verzoeningsfase (GTZ 2005:89). De eerste fase wordt vooral gekenmerkt door veel spanning in de relatie en geëscaleerde woede bij de dader, waardoor verbaal misbruik over gaat in fysiek misbruik (Dutton 2006:211). De dader rechtvaardigt zijn gedrag door de angst dat het slachtoffer hem gaat verlaten, toenemende jaloezie en het idee dat de vrouw zijn

'bezit' is. De slachtoffers daarentegen zoeken de oorzaak van de woede van de dader bij zichzelf en doen er alles aan om de dader te kalmeren (Dutton 2006:211). Daarna volgt de tweede fase waarbij de dader overgaat op serieuzer fysiek en seksueel misbruik. Het vrouwelijk slachtoffer focust zich nu vooral op het beschermen van zichzelf en haar kinderen en schakelt vaak de politie of andere hulpinstanties in. De man wordt dan vaak uit huis gezet of de vrouw besluit zelf om het huis te verlaten (Dutton 2006:211). Als laatste volgt dan de verzoeningsfase waarbij de dader gekalmeerd is en vele beloftes maakt met betrekking tot het zoeken van hulp. Het slachtoffer wordt hierdoor in verwarring gebracht en is dan geneigd om de beloftes te geloven, waardoor zij weer terugkeert naar de dader (Dutton 2006:212). Na deze laatste fase ontstaan vaak weer spanningen, begint de cirkel weer opnieuw en voelt de vrouw zich vaak bedrogen. Nadat de cirkel een paar keer is herhaald, stijgt het risico van het slachtoffer op geweld en wordt de situatie steeds gevaarlijker (GTZ 2005:90).

Zoals in de vorige paragraaf besproken, heeft het ontstaan van *gender based violence*, waaronder ook huiselijk geweld, te maken met de geschiedenis van ongelijkheid in macht tussen man en vrouw. Door de acceptatie van deze ongelijke rolverdeling wordt het geweld door vrouwen vaak als normaal gezien en zien zij er tegen ingaan vaak als buiten de grenzen van hun mogelijkheden (Kabeer 2005:14). Andere aanleidingen van *gender-based violence*, alsmede ook huiselijk geweld, zijn gevoelens van jaloezie en alcohol misbruik (Maenhout 2010:11). Alcohol wordt vaak gezien als hoofdoorzaak en ook in het onderzoek van Fiorentino, Berger & Ramirez (2007:20) is aangetoond dat drank leidt tot agressiviteit onder mannen, waardoor er meer kans is op fysiek geweld tegen vrouwen. Volgens Stals (2006:23) zijn echter factoren als middelengebruik, stress of ziekte geen directe aanleiding maar kunnen zij het gebruik van geweld wel verergeren.

Huiselijk geweld zelf kan daarnaast ook aanleiding zijn van huiselijk geweld. Aangetoond is namelijk dat vrouwen die slachtoffer zijn geweest van huiselijk geweld als kind of in een relatie als volwassene, vaak opnieuw terecht komen in gewelddadige relaties. Er is dan sprake van intergenerationele overdracht van huiselijk geweld (GTZ 2005:78). Kaufman & Zigler (1993: 142) tonen aan dat in ongeveer dertig procent van de gevallen intergenerationele overdracht van fysiek misbruik voorkomt. Ook volgens Engel (2005:14) is de kans groot dat iemand die fysiek misbruikt is als kind, dit herhaalt wanneer hij of zij ouder is. Dit gebeurt echter niet in alle gevallen, want sommigen vrouwen zijn zo bang dat zij zelf ook huiselijk geweld gaan gebruiken, dat zij helemaal geen fysieke band met hun kinderen kunnen hebben.

Gevolgen van huiselijk geweld voor het slachtoffer zijn zowel van psychologische als lichamelijke aard. Herhaaldelijk misbruik en gebruik van geweld kan zorgen voor psychologische gevolgen zoals een post-traumatische stress stoornis, depressie, angst of stemmingsafwijkingen bij het slachtoffer (Runge 1998:3). Zelfs een eenmalige handeling door een familielid kan lijden tot langdurig trauma. Hierdoor is het de kans groot dat deze vrouwen pogingen doen tot zelfmoord, miskramen krijgen of abortus plegen (Off Our Backs 2005:4). Daarnaast ontstaan er volgens Off Our Backs (2005:4) veel lichamelijke gezondheidsproblemen bij vrouwelijke slachtoffers. Zij hebben bijvoorbeeld twee keer zoveel kans op een slechte gezondheid dan andere vrouwen (Off Our Backs 2005:5). Het maakt hierbij niet uit of deze vrouwen in onderontwikkelde of ontwikkelde landen wonen of wat voor culturele of economische achtergrond zij hebben.

Huiselijk geweld in Latijns-Amerika

Huiselijk geweld wordt gezien als een groot sociaal probleem in Latijns-Amerika (Flake & Forste 2006). Data over huiselijk geweld in Latijns-Amerika zijn echter vaak schaars en onbetrouwbaar (Ayres 1998:4). Toch wagen Buvinic, Morrison en Shifter (1993:3) zich aan een schatting en stellen zij dat aan het einde van de vorige eeuw tussen de dertig en vijftig procent van de volwassen vrouwen het slachtoffer werden van psychologisch huiselijk geweld. Ongeveer tien tot vijftig procent van de volwassen vrouwen werd lichamenlijk misbruikt door de partner (Buvinic et al. 1999:3). Ondanks deze hoge aantallen van huiselijk geweld tegen vrouwen is het vaak nog steeds een verborgen probleem (Ayres 1998:4). In Latijns-Amerika gaat er namelijk veel aandacht uit naar corruptie, misdaad en politieke instabiliteit in Latijns-Amerika, waardoor geweld binnenshuis vaak over het hoofd wordt gezien (Flake & Forste 2006:19).

In de literatuur komen twee specifieke kenmerken van de Latijns-Amerikaanse samenleving naar voren die essentieel zijn voor het begrijpen van huiselijk geweld in dit gebied. Een eerste kenmerk is dat geweld in Latijns-Amerika eerder regel dan uitzondering is. Al vanaf de komst van de Spaanse kolonialisten zijn er politieke conflicten die het leven van de bevolking vormen of hebben gevormd (Flake & Forste 2006:20). Volgens Buvinic (et al. 1999) zijn samenlevingen met een lange geschiedenis van oorlogen en onstabiele kwetsbaar voor sociaal geweld. Messing (1999, in Flake & Forste 2006:20) toont aan dat overmatig politiek en sociaal geweld gerelateerd is aan hoge percentages van huiselijk geweld. Geweld is in Latijns-Amerika genormaliseerd; de kranten staan vol met berichten over geweld en hierdoor zijn veel mensen geneigd geweld te zien als een geschikte manier om problemen op

te lossen (Flake & Forste 2006:20) Tevens is er een passieve rol van de overheid in het aanpakken van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Daders kunnen veelal straffeloos hun gang gaan (Carrey & Torres 2010:143).

Een tweede kenmerk van de Latijns-Amerikaanse samenleving voor het begrijpen van huiselijk geweld zijn de genderrollen in de Latijns-Amerikaanse samenleving. Zoals in de eerste paragraaf al verteld, is er een scheiding tussen het huis en de straat. Dit kan gekoppeld worden aan de begrippen *machismo* en *marianismo* (Flake & Forste 2006) Het begrip *machismo* refereert naar de mannelijkheid van Latino's en de mannelijke dominantie over vrouwen. Van Latino mannen wordt verwacht dat ze mannelijk en sterk zijn en dat ze een grote onbeheersbare seksuele drift hebben. Ook wordt verondersteld dat ze veel drinken (Asencio 1999:109; Sanabria 2006:152), en zoals eerder al aangegeven kan alcohol agressiviteit veroorzaken wat kan resulteren in fysiek geweld (Fiorentino, Berger & Ramirez 2007:20). Asencio (1999:109) benadrukt dat in de literatuur vaak alleen de negatieve kenmerken van *machismo* worden belicht, maar er zijn ook positieve termen aan verbonden zoals: eer, respect, waardigheid, zorg en bescherming van het gezin. Echter vooral de negatieve kenmerken van *machismo* openbaren zich in relatie tot huiselijk geweld.

De mannelijke dominantie van Latino's wordt versterkt door de rol die aan vrouwen toegekend wordt in de Latijns Amerikaanse samenleving. Stevens (1973 in Sanabria 2006:152) introduceerde de term *marianismo* die de kenmerken, verwachtingen en het gedrag van vrouwen in Latijns-Amerika beschrijft. Als voorbeeld voor de rol van de vrouw staat de afbeelding van de Maagd Maria. Een ideale vrouw is bescheiden, ondergeschikt, afhankelijk, seksueel trouw aan haar echtgenoot en zelfopofferend naar haar echtgenoot, kinderen en schoonmoeder (Sanabria 2006:153, Flake & Forste 2006:20). Volgens Ehlers (1991:1 in Sanabria 2006:153) legitimeren deze idealen van *marianismo* het huiselijk geweld van mannen tegen vrouwen.

Deze genderrollen zijn echter volgens Rebhun (1999) de laatste jaren aan verandering onderhevig. De scheiding van het huis en de straat wordt steeds vager doordat ook vrouwen toetreden tot de arbeidsmarkt. Hierdoor hebben vrouwen meer contact met andere mannen, wat jaloezie bij de echtgenoot kan aanwakkeren en kan leiden tot huiselijk geweld. Daarnaast kunnen mannen bang zijn hun dominantie positie binnenshuis kwijt te raken en gebruiken ze geweld tegen hun vrouw om deze positie te behouden (Kurz 1989 in Perilla 1999:108).

Hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld

Vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld kunnen besluiten om hulp te zoeken. Zij kunnen naar de politie gaan en aangifte doen of naar een hulpinstantie toestappen. In deze paragraaf zal gekeken worden naar de hulpverlening aan slachtoffers van huiselijk geweld door zowel de politie als verschillende hulpinstanties.

De politie heeft verschillende taken, waaronder het beschermen van weerlozen, aldus Tangelder (1997a:9). Opgemerkt moet worden dat haar focus ligt op wereldniveau en het beschermen van weerlozen een ideaalbeeld is. De taken van de politie in de samenleving zijn immers cultuur gebonden en kunnen per context verschillen. De rol en verantwoordelijkheid van de politie met betrekking tot huiselijk geweld is volgens Tangelder (1997a) onder andere belangrijk in het opsporen, stoppen en vervolgen van huiselijk geweld, de hulpverlening bij aangiftes, de doorverwijzing naar andere instanties en de preventie van huiselijk geweld. De politieaanpak schiet volgens Tangelder (1997a) echter vaak nog tekort. Ondanks de vele mogelijkheden en de autoriteit die de politie heeft, is er tot op heden weinig reactie van de politie gekomen op geweld tegen vrouwen. Op internationaal niveau hebben vrouwenbewegingen geprobeerd de aandacht te vestigen op geweld en voorstellen gedaan om wetten en politieservice te verbeteren. Dit heeft echter nog tot onvoldoende veranderingen geleid (Visser in Tangelder 1997b:28; GTZ 2005:135).

Ondanks dat de politie het optreden bij huiselijk geweld meestal als onderdeel van het politiewerk beschouwt, zijn er veel politieagenten die de ernst van huiselijk geweld niet erkennen en die het niet als een taak van de politie zien om dit aan te pakken (Tangelder 1997b:43). Wanneer een vrouw aangifte doet van huiselijk geweld wordt er vaak gebrekkig hulp geboden en worden de daders meestal niet opgepakt, aldus Kelly (2003:65). Mannelijke agenten hebben vaak weinig empathie voor de slachtoffers en vinden zaken van huiselijk geweld tijdsverspilling (Tangelder 1997b:17), waardoor slachtoffers te maken kunnen krijgen met revictimisatie. Daarnaast wordt huiselijk geweld gezien als een zaak die zich afspeelt in de privé sfeer, wat voor sommige agenten een reden is om niet in te grijpen (Tangelder 1997b:16). Dat het een privézaak is moet volgens Kelly (2003:67) echter geen reden zijn om niets te doen. Het belangrijkste dat telt volgens haar is dat er een strafbaar feit is begaan en zo moet het ook gezien worden door de politie agenten.

De aanpak van de politie bij huiselijk geweld schiet dus duidelijk nog tekort. In 1995 zijn er in Peking wereldwijde afspraken gemaakt tijdens de “United Nations World Conference of Women”, over hoe geweld tegen vrouwen bestreden moet worden (Tangelder 1997b:11; GTZ 2005:42). Het geven van trainingen aan politieagenten over dit onderwerp

wordt gezien als een belangrijk hulpmiddel om een professioneel niveau van vaardigheden en houdingen te ontwikkelen (Tangelder 1997b:11). Vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld zouden dan beter behandeld en begeleid kunnen worden in het proces van aangifte en daarna.

Ook de Commissie van politiechefs in Latijns-Amerika en de Caribbean voelde zich in 2000 genoodzaakt de kwaliteit van politie educatie en trainingen op dit gebied te verbeteren. De aandacht ging uit naar het incorporeren van een gender perspectief in de politietrainingen met als doel het vergroten van de kennis van politieagenten over gender, gender verschillen en daaruit voortvloeiende ongelijke machtsrelaties. Hierdoor kan een betere en adequate hulpverlening aan zowel mannen als vrouwen geboden worden en kan *gender-based violence* beter bij de oorsprong aangepakt worden (GTZ 2005). Ook bestaan er sinds de laatste decennia van de vorige eeuw *Comisarias de la Mujer* (politiebureaus voor vrouwen) in verschillende landen van Latijns-Amerika, onder andere in Brazilië en Nicaragua (Santos 2004).⁵ Deze bureaus zijn opgericht met als doel het geven van zorg en hulp aan vrouwen, kinderen en jongeren in situaties van huiselijk geweld en seksueel geweld, omdat ‘gewone’ politiebureaus hier nauwelijks aandacht aan gaven, en het zagen als een privékwesitie. Het maakt volgens Ostermann (2003:499) die onderzoek deed naar vrouwelijke politiebureaus echter niet uit of de agenten die hier werken man of vrouw zijn, omdat vrouwen zich niet altijd van nature meer identificeren en meer begrip en solidariteit tonen dan mannen.

Professioneel ingrijpen van de politie alleen is echter niet genoeg volgens Sorgdrager (in Tangelder 1997b:16). Een goede samenwerking met hulpverlenende instanties is ook belangrijk omdat ze dan van elkaar kunnen leren en de politie actief kan optreden in het doorverwijzen van slachtoffers naar hulpinstanties. Door samen te werken kunnen ze ook vanuit verschillend invalshoeken kijken en een gezamenlijk plan van aanpak ontwikkelen (Tangelder 1997b:29).

Er zijn verschillende instanties die hulp bieden aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, van non-profit tot aan overheidsgesteunde instanties. Deze instanties hebben allemaal een eigen manier van hulpverlening. Het doel van veel van deze instanties is veelal *empowerment* van vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld (Kasturirangan 2008:1465). Enkele van deze instanties beschikken over opvanghuizen waar vrouwen terecht kunnen als de situatie thuis uit de hand dreigt te lopen. Deze opvanghuizen bieden een veilige plek waar vrouwen onderdak krijgen en leren dat ze hun eigen keuzes kunnen maken en onafhankelijk

---

⁵ <http://www.ceplaes.org.ec/AccesoJusticia/docs/MAPEO%20Nicaragua.pdf> en <http://web.unfpa.org/focus/nicaragua/asahi.htm> geraadpleegd op 09-05-2013

kunnen zijn van hun man. Zij krijgen hier dus niet alleen informatie, maar ook emotionele steun en hulp om verder te gaan met hun leven (Davis & Srinivasan 1995:55-60). Daarnaast leren vrouwen hier hun plaats in de vicieuze cirkel van huiselijk geweld in te zien, zodat duidelijk wordt welke mogelijkheden zij hebben om hieruit te stappen (Murray 1988:78).

Daarnaast bieden veel hulpinstanties ook focusgroepen aan. In deze groepen praten vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld met elkaar, wat hun veel erkenning en herkenbaarheid geeft (Davis & Srinivasan, 1995:51). Volgens Davis en Srinivasan (1995:64) is het belangrijk om te luisteren naar de vrouwen zelf, want op die manier kan er specifieke hulp geboden worden aan de vrouwen. Ook kunnen zij op deze manier tot nieuwe inzichten en oplossingen komen om hun eigen situatie te verbeteren. Het verschaffen van informatie over de mogelijkheden van een ander bestaan kan dan leiden tot de beslissing om hun man of misbruiker te verlaten. Al deze methodes dragen dus bij aan *empowerment* van vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, doordat zij leren hun eigen keuzes te maken (Kabeer 2005:15) en zij zelfstandig de maatschappij in kunnen gaan (Murray 1988:78).

Niet alleen emotionele steun en het geven van onderdak en informatie zijn volgens Hague en Bridge (2007:187) nodig voor de begeleiding aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, maar er is ook psychologische, medische en juridische hulp nodig (Hague en Bridge 2007:187). Hulpinstanties helpen daarom ook vaak bij begeleiding naar andere instanties, bijvoorbeeld als een slachtoffer besluit aangifte te doen bij de politie of bieden soms zelf deze hulp aan.

Het hoeft echter niet zo te zijn dat de vrouw altijd haar man verlaat. Vaak keert zij weer terug naar de thuissituatie en vervalt zij weer in de vicieuze cirkel van huiselijk geweld, waardoor zij, zoals eerder in dit hoofdstuk aangegeven, steeds meer risico loopt en de situatie steeds gevaarlijker wordt (GTZ 2005:90). Om deze vicieuze cirkel van huiselijk geweld te doorbreken zouden hulpinstanties ook met de daders moeten gaan werken. Ook Terry en Hoare (2007:4) beamen dat therapie sessies met mannen kunnen leiden tot een afname van geweld. Vrouwen worden vervolgens soms zelfs gesteund door hun man in bijvoorbeeld deelname aan gemeenschapsgroepen en de lokale politiek (Terry & Hoare 2007:4). Het is dus van belang voor de vrouwelijke slachtoffers dat er bij hulpinstanties ook wordt gewerkt met mannen.

Een andere manier van *empowerment* is het wijzen van vrouwelijke slachtoffers en hun omgeving op de rechten die zij hebben. Veel hulpinstanties spelen ook een rol in de voorlichting en preventie van huiselijk geweld. Volgens Terry en Hoare (2007:11) zorgen voorlichtingscampagnes en initiatieven op scholen voor het bewustzijn van de stereotypische

percepties van de rollen van mannen en vrouwen, die ten grondslag liggen aan *gender-based violence*, waaronder ook huiselijk geweld. Veel van deze voorlichtingscampagnes gaan via de media, wat tevens een goede manier is om de bevolking ervan bewust te maken dat huiselijk geweld niet aanvaardbaar is (Terry & Hoare 2007:11). In het volgende hoofdstuk zal verder worden ingegaan op verschillende hulpinstanties in Guatemala.

2. HULP BIJ HUISELIJK GEWELD IN GUATEMALA

Huiselijk geweld komt in Guatemala veel voor en de laatste jaren is er zelfs sprake van een toename. In 2010 rapporteerde het nationale bureau voor de statistiek in Guatemala⁶ 29.159 aangiftes van huiselijk geweld tegen vrouwen, in vergelijking met 4.700 aangiftes in 2003. Deze aantallen zijn echter niet representatief voor de daadwerkelijke incidenten van huiselijk geweld in Guatemala. Volgens de instantie *Red de La No Violencia Contra Las Mujeres* en de *Human Rights Ombudsman* wordt namelijk in ongeveer negentig procent van de incidenten van huiselijk geweld geen aangifte gedaan (Musalo Pellegrin, Roberts & Shawn 2010:175; Cházaro & Casey 2006:150). Redenen hiervoor zijn: angst dat de dader erachter komt; angst gestigmatiseerd te worden door familieleden en de gemeenschap; en een gebrekkig vertrouwen in de overheid (Musalo et al 2010:175). Tegenwoordig zijn er verschillende hulpinstanties in Guatemala die vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld begeleiden. In deze paragraaf zal op basis van de literatuur zowel de rol van de PNC, *Nuevos Horizontes* als enkele andere van deze hulpinstanties in Guatemala in het algemeen en Xela in het specifiek besproken worden.

Gender-based violence in Guatemala

Ondanks het feit dat huiselijk geweld veel voorkomt in Guatemala wordt er weinig ingegrepen vanuit de overheid en de politie. Van de 6.228 aangiftes die het *Ministerio Público* (Openbaar Ministerie) in Guatemala in januari tot november 2007 rapporteerden, werd in 1.768 van de gevallen enige vorm van actie ondernomen. In slechts twee zaken leidde dit tot een veroordeling van de dader (Musalo et al. 2010:168). Dankzij de grote mate van straffeloosheid zijn veel daders van huiselijk geweld er (terecht) van overtuigd dat ze niet vervolgd zullen worden (Musalo et al 2010:161). De verklaring van de hoge mate van straffeloosheid kan gevonden worden in het feit dat geweld tegen vrouwen genormaliseerd en geaccepteerd is in de samenleving. Dit komt mede door de burgeroorlog die 36 jaar in dit land heeft gewoed, waarbij veel vrouwen vermoord en verkracht werden als wapen in de oorlog (Menjívar 2008:129). De normalisering van geweld tegen vrouwen komt naar voren op verschillende niveaus: binnenshuis door geweld van mannen; in de samenleving door de sociale houding tegenover geweld tegen vrouwen; en bij de overheid door een juridisch systeem dat vrouwen niet beschermt (Musalo et al 2010:170). Geweld tegen vrouwen wordt

---

⁶ *Instituto Nacional de Estadística*, <http://www.ine.gob.gt/np/violenciaintrafamiliar/violenciaintra/familia.htm> geraadpleegd op 20-06-2013

dus vaak niet serieus genomen en hierin komt de ondergeschikte positie van de vrouw in de Guatemalteekse samenleving tot uiting.

De heersende genderideologie in Guatemala werd ook lange tijd weerspiegeld en versterkt in het rechtssysteem. Tot 1998 hadden vrouwen volgens de *Guatemalan Civil Code* een ondergeschikte verhouding tot hun echtgenoot (Musalo et al 2010:183; Cházaro & Casey 2006:151). Door het invoeren van de *Ley para prevenir, sancionar, y eradicar la violencia intrafamiliar* (Wet voor het voorkomen, sanctioneren en uitroeien van huiselijk geweld) in 1996 kunnen slachtoffers gerechtelijke bevelen (waaronder het ophalen van spullen uit huis) en politiebescherming aanvragen, maar de wet kan daders niet vervolgen (Musalo et al 2010:194). Huiselijk geweld werd pas echt in 2008 in Guatemala gecriminaliseerd door het invoeren van de *Femicide Law*, die het recht van de vrouwen om vrij van geweld te leven in de publieke- of privésfeer beschermt. Vrouwenrechtenexperts merken echter op dat de politie en rechters vaak niet bekend zijn met deze wetten of terughoudend zijn om de bepaling ervan toe te passen. (Musalo et al 2010:195; Walsh 2008:54).

Hulpverlening door overheids- en maatschappelijke instanties in Xela

Er zijn in Guatemala verschillende instanties of NGO's die hulp bieden aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld. In Xela zijn er overheidsinstanties die zich onder andere inzetten voor de vervolging van daders van huiselijk geweld, zoals de *Juzgado de Familia* (rechtbank voor de familie) en de *Juzgado de Paz* (rechtbank voor de vrede). Er is ook een *Ministerio Público* die voor de bewijsvoering van zaken van huiselijk geweld zorgt, noodzakelijk voor strafrechtelijke vervolging van daders.

Daarnaast zijn er ook maatschappelijke instanties die hulp verlenen aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in Xela, zoals *La Defensoría Pública* en *La Defensoría de la Mujer Indígena* (La Demi). Deze instanties hebben pro deo advocaten in dienst en bieden rechtsbijstand. Verder is er een instantie in Xela die zich specifiek richt op de preventie van huiselijk geweld genaamd CONAPREVI (Coordinadora Nacional para la Prevención de la Violencia Intrafamiliar y contra las Mujeres: Nationaal coördinator voor de preventie van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen).

Rol van de *Policía Nacional Civil* (PNC)

De belangrijkste overheidsinstantie van ons onderzoek is de politie (*Policía Nacional Civil*, PNC). In Guatemala zijn er bureaus speciaal voor hulpverlening aan slachtoffers van huiselijk- en seksueel geweld, de zogenaamde *Oficina de Atención a la Víctima* (OAV). Ook

in Xela is een OAV op het hoofdbureau⁷, waar slachtoffers van huiselijk geweld aangifte kunnen doen. In Guatemala zijn er folders en instructiemateriaal ontwikkeld, vaak in samenwerking met andere instanties, die specifiek voor agenten zijn die in aanraking komen met slachtoffers van *gender-based violence*. In de *Ruta de Atención a la Víctima* worden bijvoorbeeld de stappen beschreven die de agent moet doorlopen⁸ en de *Guia de Intervención* bevat informatie over hoe de agenten van de OAV slachtoffers moeten behandelen (PNC 2005). Informatie over gender, genderverschillen en ongelijke machtsrelaties vinden beetje bij beetje hun weg in het lesmateriaal op de Politie Academie maar ontbreken nog bij het overgrote deel van de agenten, aldus Glebbeek.⁹ Terwijl dit juist belangrijk is voor het begrijpen van de slachtoffers en hun misdaad.

Rol van *Nuevos Horizontes*

In Xela bevindt zich tevens *Nuevos Horizontes*, de belangrijkste maatschappelijke instantie van ons onderzoek. *Nuevos Horizontes* is een privé non-profit instantie die al sinds 1989 bestaat.¹⁰ De instantie beschikt zowel over een hoofdkantoor als een *shelter* voor vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld en hun kinderen. Het doel van *Nuevos Horizontes* is het verbeteren van het sociale en menselijke welzijn van vrouwelijke slachtoffers en kinderen van huiselijk geweld in Guatemala, en het strijden voor gendergelijkheid. Om dit te bereiken bieden zij onder andere hulp aan op verschillende gebieden en zetten zij zich in voor de rechten van vrouwen en kinderen.¹¹

---

⁷ Folder *Servicio de Atención a la Víctima Policía Nacional Civil*, Guatemala 2012

⁸ Folder *Ruta de Atención a la Víctima*. Guatemala: PNC z.j.

⁹ Consultant in “Curriculum innovation at the Guatemalan National Civil Police Academy”, project van Nuffic in 2005-2009 om het lesmateriaal van de politie te verbeteren.

¹⁰ www.ahnh.org geraadpleegd op 11-05-13

¹¹ www.ahnh.org geraadpleegd op 11-05-13

3. DEFINITIE, OORZAKEN & GEVOLGEN HUISELIJK GEWELD

Anne de Boer & Jessica van der Meij

[Huiselijk geweld is] wanneer een man zijn vrouw slaat, tegen haar schreeuwt en slechte dingen zegt. Huiselijk geweld is fysiek, psychologisch en verbaal. Het vindt plaats tussen de echtgenoot en echtgenote of andersom. Maar bij huiselijk geweld kunnen ook kinderen betrokken zijn.¹²¹³

Kennis en percepties over huiselijk geweld kunnen de manier van hulpverlening beïnvloeden. In dit hoofdstuk zal uiteengezet worden wat huiselijk geweld is volgens de medewerkers van verschillende instanties in Xela. Hierbij zal gekeken worden naar verschillende vormen van huiselijk geweld, wie de slachtoffers en daders zijn, en wat de oorzaken en gevolgen van huiselijk geweld zijn. Wij betrekken hierbij de medewerkers van de PNC, *Nuevos Horizontes*, het *Ministerio Público* (Openbaar Ministerie), de *Juzgado de Familia* (rechtbank voor familie) en CONAPREVI (*Coordinadora Nacional para la Prevención de la Violencia Intrafamiliar y contra las Mujeres*: Nationaal coördinator voor de preventie van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen). Wat deze instanties precies doen en wat de rol van deze instanties is in de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, zal later in deze scriptie naar voren komen.

Huiselijk geweld volgens medewerkers instanties

De medewerkers van zowel de PNC, *Nuevos Horizontes* als ook de *Juzgado de Familia*, het *Ministerio Público* (MP) en CONAPREVI hanteren vrijwel allemaal dezelfde definitie van huiselijk geweld. Tijdens de verschillende interviews noemden zij zonder lang na te hoeven denken, de vier verschillende vormen van huiselijk geweld, namelijk: fysiek, economisch, seksueel en psychologisch geweld zoals verbale expressies (Shoos 2003:63; Watts & Zimmerman 2002:1233). Volgens medewerkers van deze instanties vinden al deze vormen van geweld plaats tussen familieleden binnen een gezin.¹⁴ Vaak is het tussen echtgenoten of partners, maar het kan ook geweld tussen andere familieleden zijn, bijvoorbeeld van ouders

---

¹² Interview met Neva, medewerkster MP op 01-04-13.

¹³ Om de privacy van onze informanten te waarborgen, zijn al hun namen gefingeerd.

¹⁴ Interview met Neva, medewerkster MP op 01-04-13; Sofia, medewerksters CONAPREVI op 09-04-13; Jerardo, psycholoog *Juzgado de Familia* op 25-03-13; Norma, agente OAV, PNC op 07-03-13 en Adriana, coördinatrice vrijwilligers *shelter Nuevos Horizontes* op 04-03-13

naar kinderen. Huiselijk geweld is meestal van man naar vrouw, maar het kan ook andersom voorkomen.¹⁵ Volgens de vrouwelijke agenten van de *Oficina de Atención a la Víctima* zijn vrouwen echter altijd slachtoffer en mannen altijd dader.¹⁶ Het is opmerkelijk dat zij dit zeggen, omdat uit observaties is gebleken dat er ook mannen naar de OAV komen om aangifte te doen tegen hun vrouw.¹⁷

Verder wordt huiselijk geweld gezien als een vicieuze cirkel die door slachtoffers moeilijk te doorbreken is.¹⁸ Deze vicieuze cirkel van huiselijk geweld bestaat uit drie fases: namelijk de stress-, explosie- en verzoeningsfase (Dutton 2006:211). Norma, een agente van de OAV, beschrijft de verzoeningsfase als volgt:

Na mishandeling doen de mannen vaak lief tegen de vrouw en keert de vrouw weer terug naar huis waarna de spanning weer opnieuw begint. Er zijn ook vrouwen die aangifte doen, maar dan binnen een paar dagen alweer terug keren naar hun man om vervolgens na enkele dagen weer terug te keren naar de politie om opnieuw aangifte te doen.¹⁹

Volgens Paglione (2006) heeft het ontstaan van huiselijk geweld te maken met de geschiedenis van ongelijkheid in macht tussen een man en vrouw. De patriarchische cultuur ofwel *machismo*, wordt door medewerkers van de verschillende instanties genoemd als één van de meest voorkomende oorzaken van huiselijk geweld.²⁰ *Machismo* is ontstaan door het feit dat de man denkt dat hij superieur is aan de vrouw en haar kan domineren (Asencio 1999:109; Sanabria 2006:152). Volgens Ana, agente ingang hoofdbureau PNC²¹, tonen mannen vaak geen respect voor hun echtgenote, omdat de vrouw in Guatemala een

---

¹⁵ Interview met Neva, medewerkster MP op 01-04-13; Sofia, medewerksters CONAPREVI op 09-04-13; Jerardo, psycholoog *Juzgado de Familia* op 25-03-13 en met Norma, agente OAV, PNC op 07-03-13

¹⁶ Interview met Carolina, agente OAV PNC op 10-04-13; Norma, agente OAV, PNC op 11-04-13 en Mishell, agente OAV PNC op 17-04-13

¹⁷ Participerende observatie, 14-03-13 en 11-04-13

¹⁸ Interview met José, agent afdeling *Oficina de Multiculturalidad* PNC op 22-03-13 en met Jerardo, psycholoog *Juzgado de Familia* op 25-03-13

¹⁹ Interview met Norma, agente OAV PNC op 07-03-13

²⁰ Interview met Reina, rechter *Juzgado de Familia* op 21-03-13; Neva, medewerkster MP op 01-04-13; Mishell, agente OAV PNC op 28-02-13; Sofia, medewerkster CONAPREVI, op 09-04-13; Eva, communicatiemedewerkster hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 26-04-13 en Eliza, psychologe *shelter Nuevos Horizontes* op 27-02-13

²¹ Interview met Ana, agente *entrada comisaría* PNC op 3-04-13

ondergeschikte positie heeft. Mannen zijn veelal ‘gewend’ hun vrouw te mishandelen, omdat zij denken dat het onderdeel uitmaakt van de natuur en dus zo hoort.²²

Verder liggen de oorzaken van huiselijk geweld volgens Adriana, medewerkster van *Nuevos Horizontes*, ook vaak bij de opvoeding van vrouwelijke slachtoffers.²³ Dat is vaak de reden dat zij huiselijk geweld als ‘normaal’ zien, want van jongs af aan groeien zij op met ongelijke machtsrelatie tussen man en vrouw. Er zijn ook vrouwen volgens Kabeer (2005:14) die het geweld van hun echtgenoot als normaal ervaren, omdat dit hoort bij een ongelijke rolverdeling en er tegen ingaan zien zij als buiten de grenzen van hun mogelijkheden. Volgens Eliza, medewerkster *shelter Nuevos Horizontes*, zoeken deze vrouwen de oorzaak vaak bij zichzelf en denken ze dat huiselijk geweld bijvoorbeeld ontstaat, omdat zij niet goed functioneren in het huishouden.²⁴ Liesbeth, medewerkster van CONAPREVI, ziet het op jonge leeftijd trouwen en kinderen krijgen mede als een oorzaak, omdat vrouwen dan vaak niet weten hoe ze hun kind moeten opvoeden.²⁵

Daarnaast zullen kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld dit later ook gaan overnemen, volgens José, agent PNC.²⁶ Hij heeft het hier over de intergenerationele overdracht van huiselijk geweld, die wordt genoemd door GTZ (2005:78). Kinderen die slachtoffer en/of getuige zijn van geweld tussen hun ouders, hebben meer kans om dit later zelf in de praktijk ook te gaan toepassen (GTZ 2005:88).

Een andere oorzaak, die wordt genoemd, is de werkloosheid van mannen, omdat dit kan leiden tot armoede, economische instabiliteit en hierdoor de toenemende agressiviteit van mannen.²⁷ ‘Als er bijvoorbeeld geen eten is kan dit aanleiding zijn tot agressiviteit van de man wat geuit wordt naar zijn vrouw toe’, aldus Laura, onderwijzeres in de *shelter* van *Nuevos Horizontes*.²⁸ Daarnaast zijn vrouwen vaak ook economisch afhankelijk van hun man, omdat ze weinig tot geen educatie hebben gehad en geen werk hebben. Hierdoor gaan ze ook minder snel weg bij hun man als ze slachtoffer zijn van huiselijk geweld, omdat zij nog afhankelijk van hem zijn, waardoor ze moeilijk uit de vicieuze cirkel van huiselijk geweld kunnen

---

²² Interview met Neva, medewerkster MP, op 01-04-13

²³ Interview met Adriana, coördinatrice vrijwilligers *shelter Nuevos Horizontes* op 04-03-13

²⁴ Interview met Eliza, psychologe *shelter Nuevos Horizontes* op 27-02-13

²⁵ Interview met Sofia, medewerkster CONAPREVI op 09-04-13

²⁶ Interview met José, agent afdeling *Oficina de Multiculturalidad* PNC op 22-03-13

²⁷ Interview met Reina, rechter *Juzgado de Familia*, op 21-03-13; Norma, agente OAV, PNC op 07-03-13;

Hector, medewerker MP, op 01-04-13 en Laura, docente *shelter Nuevos Horizontes* op 11-03-13

²⁸ Interview met Laura, docente *shelter Nuevos Horizontes* op 11-03-13

stappen.²⁹ Een misbruiker kan dus op zowel sociaal, financieel als psychologisch niveau het leven van een slachtoffer controleren (Shoos 2003:58).

Jaloezie en alcoholgebruik worden door zowel medewerkers van de PNC, *als Nuevos Horizontes* ook gezien als een oorzaak.³⁰ Alcohol wordt vaak gezien als hoofdoorzaak van huiselijk geweld (Maenhout 2011:11), omdat mannen vaak veel drinken om te laten zien dat ze masculien zijn. Dit leidt vervolgens weer tot meer agressie en dus meer kans op gewelddadige acties tegen vrouwen. Volgens Eva, psychologe hoofdkantoor *Nuevos Horizontes*, kan het gebruik van alcohol of drugs echter niet worden gezien als een hoofdoorzaak van huiselijk geweld, omdat het bij een persoon die van nature al agressief is niet uitmaakt of hij wel of geen verdovende middelen gebruikt.³¹ Alcohol verergert de situatie natuurlijk wel. Dit stelde ook Stals (2006:23), want volgens hem kunnen factoren als middelengebruik, stress of ziekte het gebruik van geweld verergeren, maar zijn deze factoren geen directe aanleiding.

De invloed die mondialisering en modernisering heeft in Latijns Amerika op de veranderende genderpatronen (Rebhun 1999), wordt niet specifiek als oorzaak genoemd van huiselijk geweld. De jaloezie die genoemd wordt als oorzaak, kan ontstaan doordat vrouwen die aan het werk gaan steeds meer contact hebben met andere mannen. Bovendien kan er sprake zijn van jaloezie op de vrouw die nu een hogere positie heeft, wat de oude machtsverdeling ondermijnt en mannen aanzet tot agressie om hun dominante positie te bevestigen.

De belangrijkste gevolgen van huiselijk geweld zijn volgens de medewerkers van zowel *Nuevos Horizontes* als andere instanties in Xela: de ontbinding van de familie; fysieke schade; en soms zelfs moord van de vrouwelijke slachtoffers. Verder ontstaan er ook veel lichamelijke problemen, zoals verwondingen, ziektes, seksuele problemen en nervositeit.³² Daarnaast kan een laag zelfvertrouwen van het slachtoffer en veel druk ook leiden tot het plegen van zelfmoord volgens Eliza, psychologe *shelter Nuevos Horizontes*³³, wat aansluit bij de theorie van Runge (1998:3) die concludeert dat de gevolgen van huiselijk geweld dus niet alleen fysiek, maar ook psychologisch van aard kunnen zijn. Tevens bevestigt Off Our Backs (2005) dat vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld twee keer meer kans hebben op een

---

²⁹ Interview met Sofia, medewerksters CONAPREVI, op 09-04-13

³⁰ Interview met Sara, cheffin *subestación* zona 10 PNC op 02-04-13 en Eva, communicatiemedewerkster hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 26-04-13

³¹ Interview met Eva, communicatiemedewerkster hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 26-03-13

³² Interview met Eva, communicatiemedewerkster hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 26-03-13 en Calinda en Moya, advocaten hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 06-03-13

³³ Interview met Eliza, psychologe *shelter Nuevos Horizontes* op 27-02-12

slechte gezondheid dan andere vrouwen en er een groter risico is dat zij pogingen tot zelfmoord doen. Een ander gevolg, dat ook als een oorzaak van huiselijk geweld wordt gezien, is de intergenerationele overdracht van huiselijk geweld.

Hieruit kunnen wij concluderen dat, ondanks enkele verschillen, de medewerkers van verschillende instanties in Xela dezelfde definitie, oorzaken en gevolgen van huiselijk geweld noemen. In de volgende hoofdstukken zal uiteen worden gezet hoe de verschillende instanties hulp verlenen aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld.

4. DE PNC EN HULPVERLENING AAN SLACHTOFFERS

Anne de Boer

Via een kleine, maar brede straat met aan weerszijden geparkeerde zwarte politiewagens, agenten die tegen muren aan staan in de zon, hun schoenen laten poetsen of een krant kopen bij een van de straatverkopers, loop ik net als andere burgers naar de ingang van het politiebureau, oftewel de *comisaría*. Het is een oud gebouw met hoge ramen, grijs geschilderd met onderaan een zwart en geel geschilderde rand volgens de kleuren van de nationale politie in Guatemala. In de opening staan twee agenten in zwarte uniformen met daaronder in zwarte hoge veterlaarzen, op hun hoofd een zwart petje en om hun schouders een groot geweer. ‘Kom verder’, zegt één van de agenten die mij inmiddels herkent. In een grote vierkante ruimte met twee bureaus waar agenten aangiften opnemen, de *entrada* (ingang), neem ik plaats op één van de lege plastic stoelen. Naast mij zit een jonge vrouw in kleurrijke traditionele kleding, haar lange zwarte haren gevlochten met een felgekleurd lint. Met haar benen die net te kort zijn om de grond te raken schommelt ze zenuwachtig heen en weer. Voor haar wachten nog vijf andere mensen die aangifte willen doen.³⁴

Volgens de agenten van de politie (*Policia Nacional Civil*, PNC) in Xela worden er veel aangiften gedaan van huiselijk geweld. De statistieken van de *comisaría* laten zien dat er in het eerste half jaar van 2011 en 2012 ongeveer dertig tot veertig aangiftes werden gedaan per maand.³⁵ In dit hoofdstuk zal laten zien worden hoe de PNC in Xela is georganiseerd, welke agenten verantwoordelijk zijn voor de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, hoe de taken en procedures met betrekking tot dit onderwerp eruit zien en hoe dezen worden uitgevoerd door de agenten. Hierbij zal er ook gekeken worden naar het contact tussen de agenten en de slachtoffers en de trainingen die de agenten hebben gehad over huiselijk geweld.

---

³⁴ Participerende observatie, 03-04-13

³⁵ Volgens *Cuadro comparativo numérico de casos atendidos de enero a junio años 2011 y 2012*, cijfers van het bureau van de statistiek van de *comisaría* in Xela

Organisatie PNC en OAV

In het centrum van Xela bevindt zich de *Comisaría* 41, het hoofdbureau van de PNC in deze stad. Voorheen diende het gebouw als ziekenhuis, maar tegenwoordig bevinden zich hier verschillende afdelingen van de PNC, waaronder de *éстрада* (ingang) waar burgers aangifte kunnen doen; een meldkamer waar oproepen van burgers binnenkomen en worden doorgestuurd naar een patrouille (surveillance auto); een kantoor voor de statistieken; een afdeling die controleert op milieuovertredingen; en een afdeling gericht op de preventie van delicten, de *Oficina de Multiculturalidad*. Deze kantoren worden afgewisseld met ruimtes waar de agenten wonen³⁶. Naast dit hoofdbureau zijn er vier kleinere bureaus, zogenaamde *sub-estaciones*, verspreid over de verschillende zones van de stad. De agenten op deze bureaus zijn verantwoordelijk voor een bepaald gebied waar ze patrouilleren. Ook kunnen burgers terecht op de *sub-estaciones* voor vragen, hulp of het doen van aangifte.³⁷

Zoals in hoofdstuk twee al werd omschreven zit er in Xela een *Oficina de Atención a la Víctima* (OAV) die zich bevindt in het hoofdbureau. Dit is een kantoor dat zich specifiek richt op het attenderen van personen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld of andere vormen van geweld, waaronder bijvoorbeeld seksueel geweld buiten de familiesfeer. Op deze afdeling werken drie vrouwen, Mishell, Norma en Carolina, die elkaar om de acht uur afwisselen. De OAV is de plaats waar vrouwelijke slachtoffers naar door worden verwezen wanneer zij naar de PNC gaan. De agenten van de *entrada* en de *sub-estaciones* zijn ook bevoegd om aangiftes aan te nemen. Zij geven zelf echter aan dat zij hier niet in gespecialiseerd zijn en de agenten nemen vaak alleen aangiftes aan wanneer de OAV gesloten is³⁸, bijvoorbeeld als de agenten naar een cursus of vergadering zijn, mee zijn met de agenten van een patrouille of simpelweg te laat zijn. Daarnaast kunnen slachtoffers ook bellen naar een nummer van de PNC in Xela dat 24 uur per dag bereikbaar is. Als zo'n oproep binnenkomt bij de meldkamer wordt er een patrouille heen gestuurd. De OAV zelf heeft echter geen eigen patrouille en dit ziet Mishell, een van de medewerkers van de OAV, als een gebrek:

---

³⁶ Agenten in Xela wonen op de *comisaría*, ze werken (afhankelijk van hun functie) over het algemeen zeven dagen en hebben daarna twee tot vier dagen rust. Ze maken diensten van acht uur en hebben dan acht uur rust, waarna ze weer acht uur moeten werken, et cetera.

³⁷ Op de *sub-estaciones* in Xela wonen ook agenten, zij maken vergelijkbare diensten als op de *comisaría*.

³⁸ Interview met Ana, agente *entrada* hoofdbureau PNC op 03-04-13 en Byron, operationeel agent *subestación* zona 10 PNC op 02-04-13

Xela is een grote stad, maar er zijn te weinig patrouilles en hierdoor kan het soms lang duren voordat er een patrouille heengaat. Ze krijgen meldingen binnen die ze belangrijker vinden en nemen huiselijk geweld niet serieus. Wanneer ze er wel naar toe gaan doen de agenten vaak niets.³⁹

Dat geweld binnenshuis vaak over het hoofd wordt gezien omdat de aandacht gevestigd is op andere vormen van misdaad concluderen ook Flake & Forste (2006:19). Doordat agenten het probleem van huiselijk geweld niet altijd erkennen en serieus nemen, zoals onder andere uit het citaat van Mishell blijkt, bekrachtigen zij de ondergeschikte positie van de vrouw in Guatemala. De PNC als instituut, draagt hierdoor op structureel niveau (Harding, in Tonkens 1998:53; Scott, in Tonkens 1998:43) bij aan de sociale constructie van mannelijkheid en vrouwelijkheid in de Guatemalteekse samenleving.

De PNC probeert de bevolking op verschillende manieren kennis te laten nemen van het bestaan van de OAV en van hun werkzaamheden. Dit doen zij bijvoorbeeld door middel van het uitdelen van folders op scholen of tijdens evenementen en het ophangen van affiches met informatie over de rechten van de slachtoffers en nummers en adressen van de verschillende *comisarías* en *sub-estaciones* waar ze aangifte kunnen doen.⁴⁰ Daarnaast geven de agenten van de *Oficina de la Multiculturalidad* voorlichtingen in scholen, op kantoren of in andere openbare ruimtes over huiselijk geweld. Het doel van deze voorlichtingen is volgens José, een agent die voorlichtingen geeft, de bevolking bewust te maken dat huiselijk geweld niet normaal is en te motiveren het geweld te stoppen en te voorkomen.⁴¹ Ook via de media, zoals de televisie en de radio, proberen ze de bevolking te bereiken. De campagnes die werden gehouden voor de opening van de OAV in 2003 hebben volgens Norma geleid tot een verhoging van het aantal vrouwelijke slachtoffers dat aangifte deed.⁴²

Het invoeren van de OAV in april 2003 op landelijk niveau past binnen de groeiende aandacht voor vrouwelijke slachtoffers, bijvoorbeeld door het openen van politiebureaus voor vrouwen elders in Latijns-Amerika. Zoals eerder al aangegeven schrijft Santos (2004) dat deze zogenaamde *Comisarías de la Mujer* zijn opgericht omdat op gewone bureaus nauwelijks aandacht was voor seksueel- en huiselijk geweld en deze vormen van *gender-based violence* door agenten van gewone bureaus gezien werden als een privé kwestie.

---

³⁹ Interview met Mishell, agente OAV, PNC op 17-04-13

⁴⁰ Interview met Norma, agente OAV, PNC op 7-03-013

⁴¹ Interview met José, agent afdeling *Oficina de Multiculturalidad* PNC op 27-03-13

⁴² Interview met Norma, agente OAV, PNC op 7-03-013

Volgens de agenten van de OAV was er ook in Guatemala behoefte aan een betere hulpverlening voor vrouwelijke slachtoffers en agenten die hen serieus zouden nemen.⁴³ Die taak kon volgens de PNC in eerste instantie het beste vervuld worden door vrouwelijke agenten. Mannelijke agenten, zo zegt Mishell, zouden deze zaken vaak niet serieus nemen en bovendien zouden ze de vrouwen bespotten en vulgaire opmerkingen maken.⁴⁴ Vrouwelijke agenten kunnen vrouwelijke slachtoffers volgens de agenten van de OAV beter begrijpen en ze ook meer vertrouwen bieden.⁴⁵ Dit komt overeen met het argument van Tangelder (1997b: 17) dat mannelijke agenten vaak weinig empathie hebben voor de slachtoffers van huiselijk geweld en zulke zaken tevens vaak tijdsverspilling vinden. In lijn met Ostermann (2003:499) blijkt dat vrouwen zich echter niet altijd van nature meer identificeren en meer begrip en solidariteit tonen dan mannen en daarom traint de PNC naast vrouwen ook mannen voor deze functie.⁴⁶

Hier kunnen we concluderen dat het misschien niet zozeer gaat om de sekse van de agenten, maar dat het vooral gaat om persoonlijke eigenschappen van een agent zoals empathie en inlevingsvermogen, die niet slechts tot vrouwen beperkt zijn. Deze capaciteiten die van nature al in het karakter van een agent moeten zitten, kunnen door middel van trainingen en cursussen verder ontwikkeld worden.

Hulpverlening bij huiselijk geweld door de PNC

De procedure die de PNC in Xela hanteert voor huiselijk geweld staat onder andere omschreven in de *Ruta de Atención a la Víctima*, die ook werd genoemd in hoofdstuk twee.⁴⁷ Dit is een document met daarin tien hoofdstappen die de agenten moeten ondernemen wanneer een slachtoffer van *gender-based violence* naar het bureau komt om aangifte te doen. De procedure is gemaakt voor de OAV, en ontwikkeld in samenwerking met CICAM (Centro de Investigación, Capacitación y Apoyo a la Mujer; Centrum voor onderzoek, scholing en hulpverlening aan vrouwen).⁴⁸ De procedure ziet erop toe dat op iedere OAV slachtoffers van huiselijk- en seksueel geweld op dezelfde wijze geholpen worden, en er geen stappen overgeslagen worden. De agenten van de *entrada* en *sub-estaciones* geven aan dat zij niet

---

⁴³ Interview met Carolina, agente OAV, PNC op 10-04-13; Mishell, agente OAV, PNC op 17-04-13 en Norma, agente OAV, PNC op 20-04-13

⁴⁴ Interview met Mishell, agente OAV, PNC op 17-04-13

⁴⁵ Interview met Carolina, agente OAV, PNC op 10-04-13

⁴⁶ Interview met Mishell, agente OAV, PNC op 17-04-13

⁴⁷ Folder *Ruta de Atención a la Víctima*. Guatemala: Policía Nacional Civil z.j.

⁴⁸ Dit is een instantie die is opgezet in 1999, met als doel het bieden van begeleiding aan instanties die geïnteresseerd zijn in de rechten van vrouwen en de dienstverlening aan deze vrouwen, <http://cicam.org.gt/> geraadpleegd op 01-05-2013

bekend zijn met deze procedure. Als zij een aangifte opnemen van een slachtoffer van huiselijk geweld dan doen zij dit op dezelfde manier als aangiftes van andere zaken.⁴⁹ Maar in de meeste gevallen, zoals eerder al omschreven, verwijzen zij het slachtoffer door naar de OAV. Uit de observaties is gebleken dat de agenten van de OAV de procedure wel kennen. In deze paragraaf zal de geschreven procedure vergeleken worden met de praktijk.

Door de deur van de OAV die open staat zie ik in de lange donkere gang een mannelijke agent komen aanlopen. Naast hem loopt een vrouw die de hand vast heeft van een klein meisje. Pas wanneer het drietal in de deuropening van het kantoor staat merkt Carolina ze op en stopt met typen. ‘Deze mevrouw wil aangifte doen tegen haar oom, die haar gisteren heeft geslagen en bedreigd haar dochtertje te vermoorden’, zegt de agent. Carolina kijkt naar de vrouw en het kindje en zegt: ‘Ga zitten, ik maak deze aangifte af en zal je dan helpen.’ De vrouw neemt plaats op een van de groene plastic stoelen naast een vrouw met krassen in haar gezicht, en het meisje kruipt op een kleine gekleurde plastic stoel tegenover een speeltafeltje. De agente van de OAV richt zich weer op haar computer en vraagt aan de andere vrouw of ze nog een keer haar adres kan herhalen.⁵⁰

Wanneer een slachtoffer aankomt op de OAV dan praat de agente eerst met hem of haar, zodat het slachtoffer rustig wordt, meer vertrouwen krijgt en dus ook meer vertelt. De agente stelt zichzelf voor en vraagt naar de naam van het slachtoffer, en omdat Anne er als onderzoeker bij zat stelde ze haar ook voor. De persoon krijgt dan de ruimte om te vertellen wat er aan de hand is. Deze situatie komt overeen met de eerste stap die wordt beschreven in de *Ruta de Atención a la Víctima*. In deze stap wordt voorgeschreven dat afleiding vermeden moet worden, toch raken de agenten in de praktijk soms wel afgeleid. De deur van het kantoor staat altijd open en soms komt er een collega binnen lopen met een vraag of iemand met een flyer van een nieuw eettentje in de buurt. Zoals blijkt uit het bovenstaande vignet wordt er tevens niet altijd rekening gehouden met de privacy van een slachtoffer en wachten andere slachtoffers in dezelfde ruimte waar de aangifte wordt gedaan.

---

⁴⁹ Interview met Ana, agente *entrada comisaría* PNC op 03-04-13 en David, agent *sub-estación* zona 1 PNC op 05-03-13

⁵⁰ Participerende observatie, 01-04-13

De tweede stap in de procedure is de begeleiding van het slachtoffer en het informeren over het proces en de diensten van de OAV. De agenten moedigen het slachtoffer vaak aan om aangifte te doen en leggen uit om wat voor *medida de seguridad* (maatregel voor bescherming) het slachtoffer kan vragen in de aangifte. Zo'n maatregel wordt uitgegeven door de rechter tegen de dader voor de bescherming van het slachtoffer en soms ook de familieleden van het slachtoffer. Een *medida de seguridad* kan verschillende dingen inhouden, namelijk dat de dader: onmiddellijk het huis moet verlaten; niet in de buurt van het slachtoffer mag komen; (tijdelijk) geen contact met de minderjarige kinderen; en het betalen van alimentatie aan minderjarige kinderen.⁵¹ Daarnaast kan er aan de rechter gevraagd worden om een bevel of goedkeuring voor het verwijderen van goederen uit het huis. Het slachtoffer wordt dan begeleid door de PNC naar het huis, zodat kleren, meubels en huishoudelijke apparaten opgehaald kunnen worden.⁵²

Wanneer een slachtoffer besluit aangifte te doen, wat meestal het geval is, neemt de agent de aangifte op. Dit is stap drie volgens de *Ruta de Atención a la Víctima*. Hierbij wordt eerst algemene informatie over het slachtoffer de dader en type van agressie (psychisch, fysiek, seksueel en economisch) ingevuld op een formulier voor aangiftes van de OAV. Vervolgens wordt de aangifte uitgetypt op de computer en uitgeprint. De aangifte dient volgens de procedure meerdere malen gekopieerd te worden zodat deze doorgestuurd kunnen worden naar de *Juzgado de Familia*⁵³ en het MP, en er een kopie is voor de administratie van de OAV en voor het slachtoffer zelf. De agenten laten de slachtoffers de kopieën maken bij een winkeltje tegenover het politiebureau.

Voor het formuleren van de aangifte willen de agenten ook precies weten wat er de laatste keer is gebeurd dat het slachtoffer werd aangevallen door de dader en waarom het slachtoffer denkt dat de dader dit doet. De agenten geven hierbij dus antwoord op de vragen: wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe. In de *Ruta de Atención a la Víctima* staat het vinden van een antwoord op deze vragen echter pas omschreven in stap vier, als de aangifte al is gedaan, maar in de praktijk valt dit samen met stap drie van de procedure. Een belangrijk punt bij deze stap is dat revictimisatie voorkomen dient te worden. Dit kan volgens Tangelder (1997b:17) bereikt worden door het slachtoffer serieus te nemen en zijn of haar verhaal te laten doen.

---

⁵¹ Document analyse *Medidas de Seguridad*. Een informatief A4-document gekregen van Norma, agenten van de OAV, PNC

⁵² Interview met Mishell, agente OAV, PNC op 28-02-13

⁵³ Aangiftes worden normaal gesproken doorgestuurd naar de *Juzgado de Familia*, maar bij spoedgevallen in het weekend worden ze doorgestuurd naar de *Juzgado de Paz*.

Nadat de aangifte is opgenomen en gekopieerd informeren de agenten het slachtoffer over andere instanties waar ze terecht kan. In de procedure wordt in stap vijf omschreven dat de agent het slachtoffer begeleidt naar eventuele wettelijke autoriteiten (*Juzgado de Familia* en MP) en gezondheidscentra (ziekenhuis), waar bijvoorbeeld medisch bewijs verzameld wordt. In de praktijk wordt er echter niet op toegezien dat de slachtoffers ook echt naar deze instanties gaan, zoals wel omschreven staat in de procedure. De agenten leggen alleen uit waar de instanties zich bevinden, of schrijven het adres op een papiertje. Soms raadt de agent het slachtoffer ook aan om hulp te zoeken bij andere instanties in Xela zoals *La Defensoria Pública*, waar ze geholpen kunnen worden door een pro deo advocaat, of *Nuevos Horizontes* die ze psychologische hulp kunnen bieden en onderdak kunnen geven. In de procedure staat de doorverwijzing naar hulpverlenende instanties pas omschreven in stap acht, maar deze vindt in de praktijk tegelijkertijd plaats met stap vijf.

Vervolgens wordt in de procedure beschreven dat de PNC op de hoogte wordt gebracht door de *Juzgado de Familia* wanneer zij een *medida de seguridad* uitgeven. Het is dan de taak van de PNC om deze veiligheidsmaatregelen en/of gerechtelijke bevelen uit te voeren en deze vervolgens te rapporteren (stap zes en zeven).

Na een hobbelige rit door de zandwegen in een buitenwijk van Xela stopt de politiewagen voor een klein stenen huisje met een golfplatendak. Vanaf het dorre land komt een man aanlopen met een schoffel op zijn schouders. De agente van de OAV en een medewerkster van de *Juzgado de Familia* stappen uit en lopen richting de man. Langzaam stappen de twee agenten die voorin de politiewagen zaten ook uit en blijven bij de politiewagen staan. ‘Bent u David Felipe Gonzalez?’ vraagt de agente. De man knikt. ‘We hebben vandaag een bevel gekregen van de rechter om u uit uw huis te halen,’ zegt en ze laat hem een papier zien.⁵⁴

Zoals deze situatie illustreert worden de veiligheidsmaatregelen of gerechtelijke bevelen van de rechter vaak uitgevoerd door de agenten van de OAV zelf, in samenwerking met agenten van een patrouille en iemand van de *Juzgado de Familia*. Daarnaast moet men blijven controleren of de verstrekte *medida de seguridad* wordt nageleefd (stap negen).

---

⁵⁴ Participerende observatie op 04-04-2013

De laatste stap van de *Ruta de Atención a la Víctima* is de administratieve afhandeling. Wanneer een slachtoffer aangifte heeft gedaan dan noteren de agenten de naam van het slachtoffer, documentnummer en datum in een boek waarin alle aangiftes van de OAV worden bijgehouden. Deze stap volgt dus eigenlijk na stap vijf, wanneer de aangifte is gedaan en de slachtoffers zijn geïnformeerd over andere instanties die ze verder kunnen helpen. Zoals blijkt zijn de stappen die volgen in de procedure in de praktijk dus minder strikt te scheiden en kunnen elkaar soms overlappen of gelijktijdig plaatsvinden. Alle stappen zijn echter wel terug te zien in de praktijk, al zijn zoals is gebleken wel enkele afwijkingen.

Contact met het slachtoffer

Op een plastic stoel zit een meisje in traditionele kleding, onder haar strakke ceintuur verschuilt zich een dikke buik. Met een zakdoek wrijft ze in haar ogen. Carolina loopt naar de waterkoeler en vult een wit piepschuimen bekertje met heet water en geeft dit aan het meisje. Ze loopt terug naar haar bureaustoel en rolt deze zo zodat ze tegenover het meisje zit. ‘Je moet over je buik wrijven, kijk...’ zegt Carolina terwijl ze met haar beide handen over haar eigen buik wrijft. ‘Het is belangrijk om je kind niet te laten merken dat je het niet wil, want het kind kan er niets aan doen. Het is beter om te zeggen “ik houd van je”.’⁵⁵

Dit stukje illustreert goed het contact tussen Carolina en een negentienjarig slachtoffer. Ieder slachtoffer reageert anders op een delict, maar de agenten moeten alle slachtoffers een gevoel van veiligheid bieden en het slachtoffer een gevoel geven zijn of haar emoties te uiten, zoals staat omschreven in de *Guia de Intervención* (PNC 2005) die ook werd genoemd in hoofdstuk twee. Deze handleiding voor het contact met slachtoffers heeft, evenals de *Ruta de Atención a la Víctima*, als functie dat ieder slachtoffer door iedere agent op iedere OAV hetzelfde behandeld wordt.

Agenten van de OAV moeten dus op de situatie kunnen reageren, en hoewel geen enkele situatie hetzelfde is zijn er wel algemene punten waar op gelet kan worden. Belangrijke vaardigheden die worden genoemd door de agenten van de OAV zelf, maar die ook staan beschreven in een folder over dit kantoor is het luisteren naar het slachtoffer en ze

---

⁵⁵ Participerende observatie op 05-04-13

informereren over het proces, de rechten die ze hebben en de instanties waar ze heen kunnen.⁵⁶ Ook is het belangrijk om de slachtoffers morele steun en hulp te geven. Soms komen vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld aan in crisissituatie en huilen of schreeuwen ze. De agenten op de OAV hebben geleerd hoe ze met het slachtoffer om moeten gaan en kunnen kalmeren. De agenten doen dit op hun eigen manier. Zoals uit het vignet is gebleken vindt Carolina het bijvoorbeeld heel belangrijk dat de afstand tussen haar en het slachtoffer niet te groot is. Zij ging vaak met haar stoel tegenover het slachtoffer zitten. Mishell en Norma hielden meer afstand met het slachtoffer en bleven achter hun bureau zitten. Wel lieten ze de slachtoffers hun verhaal doen. Norma bleef hierbij altijd rustig en professioneel, toonde geen emoties. Mishell was vaker afgeleid en tikte bijvoorbeeld met haar pen op het bureau, praatte tussendoor met Anne of haalde een spiegel uit de la en ging met haar handen door het haar terwijl ze een gesprek met een slachtoffer voerde. Dit wordt door de *Guia de Intervención* gezien als een ongeduldige en ongeïnteresseerde houding, en is eigenlijk iets wat een agent niet zou moeten doen (PNC 2005). Ook praatte Mishell soms over haar persoonlijke leven met de slachtoffers, bijvoorbeeld de medicijnen die ze nam voor haar blaas. Hoewel dit een onderdeel is van haar persoonlijkheid en ze het niet bewust deed, hielp het ook om het slachtoffer te ontspannen en wederzijds vertrouwen te ontwikkelen.

Volgens alle drie de agenten van de OAV is het belangrijk de slachtoffers vertrouwen te geven.⁵⁷ ‘Goed contact met het slachtoffer is het belangrijkste. Wanneer ze je vertrouwen dan praten ze ook meer met je over wat er gebeurd is of welke problemen er spelen,’ aldus Carolina.⁵⁸ Ook in de *Guia de Intervencion* (PNC 2005) staat dat het accepteren en begrijpen van de emoties van het slachtoffer belangrijk is omdat het slachtoffer dan meer vertelt over het delict. Het hebben van empathie met het slachtoffer is tevens belangrijk voor het voorkomen van revictimisatie volgens Tangelder (1997b:17), dit is volgens haar maar ook volgens Carolina vaak een probleem bij mannelijke agenten.⁵⁹

De agenten van de OAV motiveren de slachtoffers ook om de vicieuze cirkel van huiselijk geweld te doorbreken. Zoals ook GTZ (2005:90) beschrijft is het belangrijk dat hulpinstanties die te maken krijgen met slachtoffers van huiselijk geweld deze vicieuze cirkel kennen, om het slachtoffer beter te begrijpen en in te spelen op zijn of haar behoeftes. De

---

⁵⁶ Folder *Servicio de Atención a la Víctima Policía Nacional Civil*, Guatemala 2012; en interview met Carolina, agente OAV PNC op 14-03-13; Mishell, agente OAV, PNC op 28-02-13 en Norma, agente OAV, PNC op 07-03-13

⁵⁷ Interview met Carolina, agente OAV, PNC op 14-03-13; Mishell, agente OAV PNC op 28-02-13 en Norma, agente OAV PNC op 07-03-13

⁵⁸ Interview met Carolina, agente OAV, PNC op 14-03-13

⁵⁹ Interview met Carolina, agente OAV, PNC op 14-03-13

agenten laten het slachtoffer weten dat het mogelijk is om uit de crisis te komen en dat het goed is om aangifte te doen. ‘Als ze bij hun echtgenoot blijven, blijft het geweld vaak bestaan’, zegt Norma.⁶⁰ Ook andere agenten van het hoofdbureau en de *sub-estaciones* beamen dat het doen van aangifte het beste is wat slachtoffers van huiselijk geweld kunnen doen om de situatie te veranderen.⁶¹

Cursussen en trainingen voor agenten over huiselijk geweld

De agenten van de *entrada* en *sub-estaciones* geven aan dat zij geen specifieke scholing hebben gehad voor de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld.⁶² Wel krijgen ze soms voorlichtingen die worden gegeven door agenten van de *Oficina de Multiculturalidad*, waarbij bijvoorbeeld aandacht wordt gegeven aan de wetten die er zijn met betrekking tot *gender-based violence*⁶³. De agenten van deze afdeling hebben dit op hun beurt geleerd van advocaten of trainers van andere instanties, zoals eerder genoemde CICAM. De meeste cursussen over huiselijk geweld worden echter gegeven aan de agenten van de OAV. Volgens Tangelder (1997:11) en GTZ (2005) zijn de trainingen voor agenten over dit onderwerp van groot belang om vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld op een professionele manier te behandelen en te begeleiden in het proces.

Iedere agent die aan het werk gaat in de OAV krijgt een cursus van drie maanden op de Politie Academie in Guatemala Stad. Deze cursus hebben de agenten van de OAV in Xela in 2003 gevolgd samen met andere agenten die op de nieuwe OAVs geplaatst zouden worden. Onderwerpen die werden behandeld zijn: behandeling slachtoffer; hoe je gevoeliger kan zijn; interventie in crisis (hoe moet je een persoon stabiliseren); wettelijke aspecten; de verschillende vormen van huiselijk geweld; en wat gender en *gender-based violence* precies is.⁶⁴ Deze laatste onderwerpen passen binnen de ontwikkelingen van de commissie van politiechefs in Latijns-Amerika en de Caribbean in 2000, waarbij politietraining en -educatie zich steeds meer richt op het vergroten van kennis over gender (GTZ 2005). Naast deze drie maanden durende cursus volgen de agenten nog jaarlijks ad hoc cursussen die bijvoorbeeld over nieuwe wetten gaan of over ‘zelfhulp’ zodat de agenten zelf niet gestrest raken. Deze

---

⁶⁰ Interview met Norma, agente OAV, PNC 07-03-13

⁶¹ Interview met David, agent *sub-estación* zona 1 PNC op 05-03-13; Interview met Byron, operationeel agent *sub-estación* zona 10, PNC op 02-04-13 en Interview met Ana, agente *entrada* hoofdbureau, PNC op 03-04-13

⁶² Interview met Ana, agente *entrada comisaría* PNC op 03-04-13 en Interview met Sara, cheffin *sub-estación* zona 10 PNC op 02-04-13

⁶³ Interview met José, agent afdeling *Oficina de Multiculturalidad* PNC op 27-03-13

⁶⁴ Interview met Carolina, agente OAV, PNC op 10-04-13; Norma, agente OAV, PNC op 11-04-13 en Interview met Mishell, agente OAV, PNC op 17-04-13

cursussen dragen bij aan een optimale hulpverlening door agenten van de OAV, waarvan de belangrijkste taak is om de aangiftes op te nemen. Het volgende hoofdstuk zal ingaan op de hulpverlening van de andere instantie die centraal staat in onze scriptie, namelijk *Nuevos Horizontes*.

5. NUEVOS HORIZONTES EN DE HULPVERLENING AAN SLACHTOFFERS

Jessica van der Meij

Op de grote, zwarte, houten deur hangt een wit, plastic doek met het logo en de woorden: *Asociación Nuevos Horizontes*. Als ik op de bel druk, klinkt er een luide ‘Dingdong’. Na een tijdje doet een kleine vrouw open, gekleed in

rode, gekleurde, traditionele kleding. ‘Hallo, kom verder’, zegt ze en ze laat me binnen. Eenmaal binnen sta ik in een wachtruimte met twee houten banken tegenover elkaar, waar het redelijk donker is. Het is rustig, want op dat moment zitten er geen mensen. Aan het einde van de gang bevindt zich een

kantoortje van glas en als ik doorloop sta ik op een binnenplaatsje waar de zon door het golfplaten dak heen schijnt en er een paar planten in grote, zwarte potten op de grond staan. Rondom het binnenplaatsje zitten kantoren en naast de deuren van de kantoren hangen bordjes waarop staat: wettelijk afdeling, medische afdeling, psychologische afdeling en een stukje verder de gang in, hangt er nog één waarop staat: Directie. De deuren van de kantoren staan allemaal open en op de achtergrond klinkt er gepraat.

Nuevos Horizontes is een organisatie die hulp biedt aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in Xela en omgeving. De organisatie bestaat uit een hoofdkantoor en een *shelter*. Vaak gaan vrouwelijke slachtoffers eerst naar het hoofdkantoor voor hulp en worden zij daarna eventueel doorgestuurd naar de *shelter*.

Vrouwelijke slachtoffers komen vaak terecht bij *Nuevos Horizontes* via vrienden of familie of ze kennen het van programma’s op de radio of televisie.⁶⁵ Enkelen worden doorverwezen door bijvoorbeeld overheidsinstanties, zoals het *Ministerio Público*, de *Juzgado de Familia* of PNC. Adolescenten in de *shelter* worden vaak doorverwezen via een rechtssysteem. De rechter verplicht ze dan om naar de *shelter* te gaan, omdat zij minderjarig zijn en voor hun eigen veiligheid.⁶⁶ Vrouwelijke slachtoffers uit gemeentes rondom Xela

⁶⁵ Interview met Melosa, coördinatrice van de *shelter*, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 13-03-13

⁶⁶ Interview met Adriana, coördinatrice vrijwilligers, *shelter Nuevos Horizontes* op 04-03-13

krijgen vaak informatie van de maatschappelijk werkster van het hoofdkantoor en kunnen dan besluiten om naar het hoofdkantoor van *Nuevos Horizontes* te komen voor verdere hulp.⁶⁷

In dit hoofdstuk zal in paragraaf één de structuur en organisatie van *Nuevos Horizontes* worden besproken. Dit zal gebeuren aan de hand van onder andere de visie en missie van *Nuevos Horizontes*. In paragraaf twee zal vervolgens worden ingegaan op de medewerkers van zowel het hoofdkantoor, als de *shelter*, en de samenwerking tussen de medewerkers. In paragraaf drie zal de doelgroep van *Nuevos Horizontes* aan bod komen. Verder zal in paragraaf vier worden ingegaan op de integrale hulpverlening van *Nuevos Horizontes* en de *empowerment* van de vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld. Tenslotte zal er worden afgesloten met een paragraaf waarin de resultaten van de integrale hulpverlening worden besproken.

Organisatie & structuur *Nuevos Horizontes*

Zoals reeds verteld in hoofdstuk twee is het doel van *Nuevos Horizontes* het verbeteren van het sociale en menselijke welzijn van vrouwelijke slachtoffers en kinderen van huiselijk geweld in Guatemala, en het strijden voor gendergelijkheid.⁶⁸ Dit komt tevens in hun visie en missie naar voren. Hun visie is:

Een sterke organisatie worden en zijn met politieke, maatschappelijke en institutionele erkenning, die aanzet tot integrale acties ten gunste van individuele en collectieve ontwikkeling van vrouwen en overlevenden van geweld, in samenwerking met verwante organisaties, die de maatschappelijke en economische duurzaamheid van haar programma's bevordert en daarmee bijdraagt aan een eerlijkere en rechtvaardigere maatschappij.⁶⁹

---

⁶⁷ Interview met Carlos, maatschappelijk werker, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 16-04-13

⁶⁸ Vertaling van de website www.ahnh.org geraadpleegd op 16-05-13

⁶⁹ Vertaling uit folder *Asociación Nuevos Horizontes*

Daarnaast is hun missie:

Opkomen voor de mensenrechten van vrouwen, kinderen en adolescenten, de ongelijke machtsverhoudingen en discriminatie veranderen, en het in werking laten treden van openbaar beleid voor integrale aandacht voor overlevenden van huiselijk en seksueel geweld en geweld tegen vrouwen.⁷⁰

Uit interviews is ook gebleken dat, volgens de medewerkers van *Nuevos Horizontes*, deze missie in het kort neerkomt op: ‘Het opeisen van de mensenrechten voor vrouwen, adolescenten en kinderen die leiden onder de gevolgen van huiselijk geweld.’⁷¹ Volgens Melosa, coördinatrice van de *shelter* op het hoofdkantoor, wordt deze missie volbracht door:

[...] coördineren van programma’s met betrekking tot de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in samenwerking met andere instanties in Xela en het zoeken van sponsors in het buitenland.⁷²

Op de website staat tevens dat het volbrengen van de missie gebeurt door het coördineren en promoten van projecten gericht op vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, en het samenwerken met andere organisaties met betrekking tot dit thema op zowel nationaal, als internationaal niveau.⁷³

Zoals in de inleiding verteld bestaat *Nuevos Horizontes* uit een hoofdkantoor en een *shelter*. In de *shelter* kunnen vrouwelijke slachtoffers terecht die geen hulp van familie of vrienden krijgen en thuis veel risico lopen. Op beide locaties wordt er gewerkt aan *empowerment* van vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, onder andere door het geven van integrale hulpverlening en trainingen. Hier zal later in dit hoofdstuk op terug worden gekomen.

---

⁷⁰ Vertaling uit folder *Asociación Nuevos Horizontes*

⁷¹ Interviews met Melosa, coördinatrice van de *shelter*, hoofdkantoor van *Nuevos Horizontes* op 13-03-13; Eliza, psychologe, *shelter Nuevos Horizontes* op 27-03-13 en Juana, maatschappelijk werkster, *shelter Nuevos Horizontes* op 03-04-13

⁷² Interview met Melosa, coördinatrice van de *shelter*, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 13-03-13

⁷³ Vertaling van de website www.ahnh.org geraadpleegd op 16-05-13

Medewerkers *Nuevos Horizontes* & integrale hulpverlening

Medewerkers hoofdkantoor

Op het hoofdkantoor van *Nuevos Horizontes* werken onder andere een directrice, een coördinatrice van de *shelter*, en twee advocaten. Daarnaast werken er ook een psychologe en een dokter. De dokter gaat ongeveer twee keer per maand naar de *shelter* om medische hulp te bieden. Verder zijn er nog twee maatschappelijk werkers die informatie bieden en capaciteitstrainingen geven in dorpen rondom Xela. Zij werken vervolgens weer samen met de communicatiemedewerkster en enkele stagiaires psychologie van de universiteit in Xela.⁷⁴ Deze stagiaires gaan tevens naar dorpen rondom Xela om daar voorlichting te geven over huiselijk geweld en activiteiten te organiseren, zoals koken of naailes, zodat vrouwelijke slachtoffers hier vaardigheden leren.⁷⁵

Integrale hulpverlening & samenwerking medewerkers

De aanwezigheid van medewerkers van verschillende disciplines op het hoofdkantoor, zorgt ervoor dat er integrale hulp kan worden geboden. *Nuevos Horizontes* in Xela is één van de vijf CAIMU (*Centro de Apoyo Integral para Mujeres sobrevivientes de violencia*: Centrum voor integrale hulp aan vrouwelijke slachtoffers van geweld)⁷⁶ centra in Guatemala. Een CAIMU hanteert een model van integrale hulpverlening, waarbij vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, informatie, advies, en begeleiding krijgen voor het oplossen van hun problemen. De samenwerking tussen de medewerkers van het hoofdkantoor is gebaseerd op deze integrale manier van hulpverlening. Er zijn twee keer per maand vergaderingen op het hoofdkantoor, waarbij gepraat wordt over situaties van vrouwelijke slachtoffers, maar ook over de doelen en projecten van *Nuevos Horizontes*.⁷⁷ Daarnaast praten de medewerkers onderling op een informele manier veel met elkaar over situaties van vrouwelijke slachtoffers.⁷⁸ Verder is er ook een samenwerking tussen het hoofdkantoor en de *shelter*. Melosa, de coördinatrice van de *shelter* op het hoofdkantoor, kijkt wat voor hulp er nodig is in de *shelter* en coördineert dit vervolgens met het hoofdkantoor. Volgens Adriana, vrijwilligerscoördinatrice in de *shelter*, kan deze samenwerking echter beter, want vaak is er

---

⁷⁴ Interview met Calinda, advocate, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 06-03-13

⁷⁵ Participerende observatie dorp rondom Xela op 02-04-13

⁷⁶ Folder *Asociación Nuevos Horizontes*

⁷⁷ Participerende observatie hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 02-04-13

⁷⁸ Interview met Calinda en Moya, advocaten, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 06-03-13

sprake van miscommunicatie. Er zijn dan bijvoorbeeld vrijwilligers in de *shelter* aan het werk, waar zowel Adriana als andere medewerkers in de *shelter* niks vanaf weten.⁷⁹

Medewerkers shelter

In de *shelter* werken een psychologe, twee maatschappelijk werksters en een onderwijzeres. Verder is er nog een kinderoppas en een hoofd huishoudelijke dienst. Daarnaast zijn er vele buitenlandse vrijwilligers die helpen met activiteiten in de *shelter*. De samenwerking tussen de medewerkers in de *shelter* is redelijk informeel en informatie over situaties van vrouwelijke slachtoffers wordt vooral in de wandelgangen besproken. Alleen de psychologe en maatschappelijk werkster hebben af en toe formele vergaderingen.⁸⁰ De medewerkers in de *shelter* houden elkaar dus vooral op de hoogte van situaties van de vrouwelijke slachtoffers en hun kinderen. Daarnaast verloopt de samenwerking tussen de vrijwilligers en medewerkers in de *shelter* voornamelijk via Adriana, de vrijwilligerscoördinatrice, die wekelijks een vergadering met de vrijwilligers leidt.

Doelgroep *Nuevos Horizontes*

‘Hallo, hoe gaat het?’, vraag ik aan een aantal vrouwen die bezig zijn in de keuken. ‘Goed mevrouw’, zeggen ze met een lichte glimlach of sommigen met een neutrale uitdrukking op hun gezicht, terwijl ik ze om de beurt een kus op hun wang geef. De een is druk bezig met de afwas en de ander roert in een pan met soep. Ze zijn allemaal klein, hebben donker haar en sommigen dragen traditionele, gekleurde en geweven kleding. Ook staat er een medewerkster bij, een lange vrouw met een bril die helpt met het snijden van de groente. Dan komen er een aantal kinderen binnen en twee kleine meisjes van ongeveer zes jaar rennen op mij af: ‘Hallo mevrouw’, roepen ze. ‘Hallo!’, roep ik en geef ze een knuffel, waarna ik de gang op loop waar nog meer kleine kinderen staan of op de grond zitten.⁸¹

Een beschrijving van een moment in de *shelter* van *Nuevos Horizontes*, die laat zien dat hier zowel vrouwen als kinderen wonen, die uit verschillende klassen afkomstig zijn, met diverse

---

⁷⁹ Interview met Adriana, coördinatrice vrijwilligers, *shelter Nuevos Horizontes* op 04-03-13

⁸⁰ Interview met Adriana, vrijwilligerscoördinatrice, *shelter Nuevos Horizontes* op 04-03-13

⁸¹ Participerende observatie *shelter Nuevos Horizontes* op 04-03-13

etnische afkomsten. De meeste vrouwen in de *shelter* zijn echter arm, analfabeet en hebben grote gezinnen.⁸² Vrijwel alle slachtoffers die hulp ontvangen bij *Nuevos Horizontes* zijn zowel psychologisch, als fysiek in slechte staat. Volgens Eliza, psychologe in de *shelter*, is er bij de slachtoffers die naar *Nuevos Horizontes* komen in ongeveer vijftien procent van de gevallen sprake van seksueel geweld, bij vijftien procent van fysiek geweld, en bij tien procent van psychologisch geweld.⁸³ Zoals we echter hebben gezien in hoofdstuk één is bij de definitie van Shoos (2003:63) aangetoond dat huiselijk geweld niet alleen uit fysiek, maar ook voor een groot deel uit emotioneel en psychologisch misbruik bestaat. De cijfers van het nationale bureau voor de statistiek in Guatemala tonen tevens aan dat in het jaar 2010 in 6.951 van de in totaal 29.159 gevallen van huiselijk geweld, uit psychologisch geweld bestond, 3.840 uit fysiek geweld, en 63 van de gevallen uit seksueel geweld.⁸⁴

De groep vrouwelijke slachtoffers bij *Nuevos Horizontes* bestaat niet alleen uit volwassen vrouwen, maar vooral ook uit adolescenten. De grootste groep vrouwelijke slachtoffers was, volgens de statistieken in het jaar 2010 tussen de 25 en 29 jaar oud, namelijk in 545 van de 3351 gevallen. Daarnaast waren het in 215 van de gevallen adolescenten, tussen de 15 en 19 jaar oud.⁸⁵ De meeste vrouwelijke adolescenten in de *shelter* zijn volgens Adriana, als gevolg van incest vaak verstoten door hun familie.⁸⁶ Zoals al eerder aangegeven worden de adolescenten door de *Juzgado de Familia* naar de *shelter* gestuurd, waar ze dan moeten blijven tot zij meerderjarig zijn. Zij zitten hier dus niet vrijwillig. De volwassen vrouwen kiezen er daarentegen wel zelf voor om naar *Nuevos Horizontes* te komen. Zij hebben vaak problemen die variëren van het niet in staat zijn om veiligheid te waarborgen voor zichzelf en hun kinderen, tot het niet verkrijgen van alimentatie van hun ex-man.⁸⁷ De tijd die een vrouwelijk slachtoffer gemiddeld in de *shelter* doorbrengt, verschilt van een paar maanden tot een jaar of aantal jaren.⁸⁸

De meeste vrouwelijke slachtoffers bij *Nuevos Horizontes* weten niet goed hoe zij hun situatie moeten oplossen en wat hun mogelijkheden zijn.⁸⁹ Daarnaast hebben zij vaak geen kennis over de vicieuze cirkel van huiselijk geweld. Volgens Murray (1988:78) is het

---

⁸² Interview met Eliza, psychologe, *shelter Nuevos Horizontes* op 27-02-13

⁸³ Interview met Eliza, psychologe, *shelter Nuevos Horizontes* op 27-02-13

⁸⁴ *Instituto Nacional de Estadística*, <http://www.ine.gob.gt/np/violenciaintrafamiliar/violenciaintra/familia.htm> geraadpleegd op 20-06-2013

⁸⁵ *Instituto Nacional de Estadística*, <http://www.ine.gob.gt/np/violenciaintrafamiliar/violenciaintra/familia.htm> geraadpleegd op 20-06-2013

⁸⁶ Interview met Adriana, vrijwilligerscoördinatrice, *shelter Nuevos Horizontes* op 04-03-13

⁸⁷ Interview met Eva, communicatiemedewerkster, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 26-03-13

⁸⁸ Interviews met Eliza, psychologe, *shelter Nuevos Horizontes* op 27-02-13; Laura, onderwijzeres *shelter Nuevos Horizontes* op 11-03-13 en Juana, maatschappelijk werkster *shelter Nuevos Horizontes* op 03-04-13.

⁸⁹ Interview met Eva, communicatiemedewerkster, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 26-03-13

belangrijk voor vrouwelijke slachtoffers om de vicieuze cirkel van huiselijk geweld te kennen, zodat ze de keuze hebben om hieruit te stappen. Zoals beschreven in hoofdstuk één bestaat de vicieuze cirkel van huiselijk geweld uit verschillende fases (GTZ 2005:88). De meeste vrouwelijke slachtoffers die bij *Nuevos Horizontes* aankomen bevinden zich in de tweede fase van de vicieuze cirkel, die gekenmerkt wordt door het inschakelen van hulp door het vrouwelijke slachtoffer (Dutton 2006:211). Na deze fase volgt vaak de verzoeningsfase, waarbij het mogelijk is dat een vrouw weer terugkeert naar haar man (Dutton 2006:212). *Empowerment* speelt een grote rol bij het doorbreken van deze vicieuze cirkel van huiselijk geweld, waar in de volgende paragraaf verder op in zal worden gegaan.

Integrale hulpverlening & empowerment

Empowerment is een manier om de vicieuze cirkel van huiselijk geweld te doorbreken. Volgens Kabeer (2005:13) gaat *empowerment* vooral over de mogelijkheid om eigen keuzes te maken, wat een vrouwelijke slachtoffer onafhankelijkheid kan geven. Verder heeft dit te maken met positief agentschap, de kracht waardoor vrouwen in staat zijn hun eigen keuzes te maken en op te volgen (Kabeer 2005:14). *Nuevos Horizontes* werkt aan *empowerment* door onder andere een vrouwelijk slachtoffer in te laten zien wat de mogelijkheden zijn voor een leven zonder partner. Een dader beheerst volgens Shoos (2003:58) namelijk op zowel sociaal, financieel als psychologisch niveau het leven van zijn slachtoffer, waardoor het slachtoffer vaak voor haar levensonderhoud nog erg afhankelijk van hem is. Volgens Davis & Srinivasan (1995:51) kunnen mogelijkheden voor een zelfstandig leven een vrouw doen besluiten haar partner te verlaten om zo uit de vicieuze cirkel van huiselijk geweld te stappen. Er kan dus op verschillende manieren aan *empowerment* worden gewerkt. De integrale hulpverlening van *Nuevos Horizontes* speelt hier een grote rol in, alsmede de focusgroepen en capaciteitstrainingen die hier onderdeel van uitmaken.

De integrale hulpverlening van *Nuevos Horizontes* is dus bedoelt om vrouwelijke slachtoffers te *empoweren*, zodat zij daarna weer terug de maatschappij in kunnen. Integrale hulpverlening begint altijd met het geven van *atención inicial* (initiële aandacht), waarbij er wordt geluisterd naar het slachtoffer en verteld wat de begeleiding precies inhoudt. Carlos en Calinda, medewerkers van het hoofdkantoor,⁹⁰ vertellen dat een vrouwelijk slachtoffer die op het hoofdkantoor van *Nuevos Horizontes* aankomt altijd eerst wordt opgevangen door de maatschappelijk werkster. Er wordt dan naar haar geluisterd en verteld wat de mogelijkheden

---

⁹⁰ Interview met Carlos, maatschappelijk werker, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 16-04-13 en met Calinda, advocate, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 06-03-13

van hulpverlening zijn. Vervolgens is het aan het slachtoffer om te beslissen of zij hiermee door wil gaan. Er kan dan wettelijke, psychologische, maatschappelijke of medische hulp worden geboden. Hague en Bridge (2007:187) concluderen dat er niet alleen emotionele steun, onderdak en informatie nodig is voor vrouwelijke slachtoffers, maar tevens psychologische, medische en juridische hulp.

De wettelijke hulp van *Nuevos Horizontes* bestaat uit begeleiding bij aangiftes, het ophalen van spullen uit huis, en het uitvoeren van een *medida de seguridad* (maatregel van veiligheid), wat vaak in samenwerking gebeurt met de PNC. Verder bestaat de wettelijke hulp uit het regelen van scheidingen en alimentaties. De vrouwen worden ook geïnformeerd over hun rechten en de wetten die hun rechten beschermen.⁹¹ Psychologische hulp gaat daarnaast om emotionele begeleiding bij het verwerken van de ervaring van huiselijk geweld aan zowel vrouwelijke slachtoffers, als hun kinderen. De maatschappelijke hulp van *Nuevos Horizontes* gaat over het bedenken van een veiligheidsplan. Dit veiligheidsplan wordt gemaakt in samenwerking met het vrouwelijke slachtoffer en moet vooral zorgen voor oplossingen waarbij het slachtoffer de minste risico's loopt. Dit gebeurt eventueel in samenwerking met de *shelter* of andere instanties, zoals de PNC.

Onderdeel van de integrale hulpverlening zijn tevens focusgroepen die op het hoofdkantoor van *Nuevos Horizontes* worden aangeboden, waarbij vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld zich kunnen aansluiten. Zij komen dan één keer per maand samen om te praten over zowel hun problemen, als over verschillende oplossingen, onder begeleiding van een psychologe.⁹² Volgens Davis & Srinivasan (1995:51) zijn focusgroepen een effectieve methode voor *empowerment* van vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, omdat zij door over hun probleem te praten tot nieuwe inzichten en oplossingen kunnen komen. Op het hoofdkantoor van *Nuevos Horizontes* worden tevens capaciteitstrainingen gegeven over verschillende thema's, zoals: zelfvertrouwen, mensenrechten, seks, gezondheid en voeding, maar ook over huiselijk geweld; de oorzaken, gevolgen en vicieuze cirkel. Deze capaciteitstrainingen zijn belangrijk voor *empowerment* van vrouwelijke slachtoffers, omdat dit proces volgens Kabeer (2005:15) vanuit het slachtoffer zelf moet komen. Het gaat er dan vooral om hoe men zichzelf ziet (Kabeer 2005:15), waarbij onder andere zelfvertrouwen een grote rol speelt.

Een ander aspect van de integrale hulpverlening is de *shelter* van *Nuevos Horizontes*. In de *shelter* worden verschillende cursussen aangeboden voor *empowerment* van vrouwelijke

---

⁹¹ Folder *Asociación Nuevos Horizontes*

⁹² Interview met Eva, communicatiemedewerkster hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 26-03-13

slachtoffers van huiselijk geweld. De focus ligt hierbij vooral op werk en onderwijs. Er zijn bijvoorbeeld lessen over het zoeken naar werk, salaris en planning.⁹³ Sommige vrouwen krijgen daarnaast les in lezen en schrijven en weer anderen volgen lessen als statistiek of sociale wetenschappen via de radio.⁹⁴ Er zijn ook lessen op huishoudelijk gebied, zoals koken en bakken. Als zij klaar zijn met deze lessen hebben ze vaardigheden geleerd, die ze helpen bij het zoeken naar werk.⁹⁵ Hier valt dus te concluderen dat informatie over de mogelijkheden met betrekking tot werk en het aanleren van vaardigheden ook bijdragen aan *empowerment* van vrouwelijke slachtoffers in de *shelter* van *Nuevos Horizontes*. Een vrouw wordt hierdoor zelfverzekerder en weet beter welke richting zij op wil en kan in haar leven.⁹⁶ Vrouwelijke slachtoffers worden hierdoor ook economisch onafhankelijk en kunnen beter werk zoeken, niet alleen huishoudelijk, maar bijvoorbeeld in een restaurant, zodat ze zichzelf kunnen onderhouden.⁹⁷

Het is echter niet duidelijk geworden hoe vaak deze lessen en activiteiten in de *shelter* precies worden gegeven. De onderwijslessen zijn wel een aantal keren geobserveerd en ook veel activiteiten die gegeven worden door buitenlandse vrijwilligers.⁹⁸ De vrijwilligers en medewerkers zijn vooral druk met het grote aantal kinderen in de *shelter*, waardoor er weinig tijd over blijft voor empowermentsactiviteiten met de vrouwen en adolescenten. Daarnaast zijn veel vrijwilligers, vanwege bijvoorbeeld gebrek aan kennis van de Spaanse taal, ook niet in staat empowermentsactiviteiten te leiden.⁹⁹ Lucia, een vrijwilligster die al een jaar in de *shelter* werkt zegt: ‘Er mist hier een professionele leidster die de vrijwilligers vertelt welke activiteiten nuttig zijn voor de vrouwen.’¹⁰⁰ Gebrek aan geld, professionaliteit van het personeel, en een overschot aan kinderen in de *shelter* zorgen dus voor weinig mogelijkheden tot empowermentsactiviteiten voor de vrouwen in de *shelter*.

Onder integrale hulpverlening vallen ook gebieden van interventie waar *Nuevos Horizontes* aan werkt, onder andere: veiligheid, onderzoek, preventie, informatie en de impact van huiselijk geweld. *Nuevos Horizontes* heeft enkele medewerkers en stagiaires die in dorpen rondom Xela werken aan de preventie van- & het informeren over huiselijk geweld. De communicatiemedewerkster kijkt hierbij hoe de informatie het beste kan worden

---

⁹³ Interview met Adriana, vrijwilligerscoördinatrice, *shelter Nuevos Horizontes* op 04-03-13

⁹⁴ Interview met Laura, onderwijzeres, *shelter Nuevos Horizontes* op 11-03-13

⁹⁵ Interview met Eliza, psychologe, *shelter Nuevos Horizontes* op 27-02-13

⁹⁶ Interview met Eliza, psychologe, *Nuevos Horizontes* op 27-02-13

⁹⁷ Interview met Melosa, coördinatrice van de *shelter*, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 13-03-13

⁹⁸ Participerende observatie *shelter Nuevos Horizontes* op 04-03-13 en 06-03-13

⁹⁹ Participerende observatie vrijwilligersvergadering *Nuevos Horizontes* op 15-04-13

¹⁰⁰ Informeel gesprek met Lucia, vrijwilligster, *shelter Nuevos Horizontes* op 22-03-13

overgebracht.¹⁰¹ Er wordt onder andere informatie gegeven aan onderwijsinstellingen, gemeentes en de bevolking over de oorzaken, gevolgen en de vicieuze cirkel van huiselijk geweld.¹⁰² Volgens Terry en Hoare (2007:11) zorgen voorlichtingscampagnes voor de preventie van huiselijk geweld (Terry en Hoare 2007:11). Er worden ook door *Nuevos Horizontes* campagnes gehouden en marsen gelopen, om op deze manier een breder publiek te bereiken en te informeren over huiselijk geweld als maatschappelijk probleem.¹⁰³ ‘De bevolking moet zich bewust worden van het feit dat huiselijk geweld niet normaal is’, aldus Eliza, psychologe in de *shelter*.¹⁰⁴ Er zijn volgens Kabeer (2005:15) namelijk vrouwen die het geweld van hun man normaal vinden, omdat dit volgens hen hoort bij de ongelijke rolverdeling tussen man en vrouw.

Resultaat integrale hulpverlening & empowerment

Zoals we hebben gezien is *empowerment* een belangrijke manier waarmee *Nuevos Horizontes* vrouwen leert om uit de vicieuze cirkel van huiselijk geweld te komen, eigen keuzes te maken, en een zelfstandig leven te gaan leiden. Het is echter niet zo dat alle vrouwen zelfstandig gaan leven en niet meer terugkeren naar hun man of partner. Sommige vrouwen keren wel weer terug naar huis. Melosa, coördinatrice van de *shelter* op het hoofdkantoor, is er zeker van dat dit ook positief kan uitpakken, en dat een vrouw na hulp van *Nuevos Horizontes* steviger in haar schoenen staat.¹⁰⁵ Mannen worden echter niet meegenomen in de hulpverlening bij *Nuevos Horizontes*, wat volgens Terry en Hoare (2007:4) wel een belangrijke rol speelt. Voor een beter resultaat van de hulpverlening van *Nuevos Horizontes* zouden mannen dus ook bij de hulpverlening betrokken moeten worden.

De effectiviteit van *empowerment* van *Nuevos Horizontes* hangt af van de duur dat zij integrale hulpverlening ontvangen. Vrouwelijke slachtoffers die langere tijd, bijvoorbeeld een paar maanden, hulp hebben ontvangen voelen zich vaak zelfverzekerder en zelfstandiger, dan voordat zij hulp van *Nuevos Horizontes* ontvingen.¹⁰⁶ Verder hangt het resultaat af van de mate waarin de trainingen en cursussen worden aangeboden, want zoals eerder genoemd zijn er soms door gebrek aan geld, tijd en professionaliteit van het personeel, weinig mogelijkheden. Een slachtoffer gaat vaak weg uit de *shelter* of ontvangt geen hulp meer van

---

¹⁰¹ Interview met Carlos, maatschappelijk werker, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 16-04-13

¹⁰² Interview met Carlos, maatschappelijk werker, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 16-04-13 en Melosa, coördinatrice van de *shelter*, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 13-03-13

¹⁰³ Interview met Isabela, psychologe, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 19-03-13

¹⁰⁴ Interview met Eliza, psychologe, *shelter* *Nuevos Horizontes* op 27-02-13

¹⁰⁵ Interview met Melosa, coördinatrice *shelter*, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 13-03-13

¹⁰⁶ Interview met Juana, maatschappelijk werkster, *shelter* *Nuevos Horizontes* op 03-04-13

het hoofdkantoor, als zij zelf aangeeft hier klaar voor te zijn. Dit is vaak als zij psychologische hulp heeft gehad, vaardigheden heeft aangeleerd en werk wil gaan zoeken.¹⁰⁷ *Nuevos Horizontes* doet niet veel aan de nazorg van vrouwelijke slachtoffers, maar zij kunnen nog wel altijd nog terecht bij de psycholoog op het hoofdkantoor of zich aansluiten bij een focusgroep die om de vijftien dagen bijeenkomen.¹⁰⁸ Hier kunnen we concluderen dat het niet precies duidelijk is wat de effectiviteit van de integrale hulpverlening van *Nuevos Horizontes* is, omdat er weinig contact is met vrouwelijke slachtoffers die geen hulp meer van het hoofdkantoor ontvangen of de *shelter* hebben verlaten.

---

¹⁰⁷ Interview met Eliza, psychologe, *shelter Nuevos Horizontes* op 09-04-13

¹⁰⁸ Interview met Isabela, psychologe, hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 19-03-13

6. ANDERE INSTANTIES EN HULPVERLENING AAN SLACHTOFFERS

Anne de Boer & Jessica van der Meij

Naast de PNC en *Nuevos Horizontes* zijn er nog meer hulpverlenende instanties in Xela die betrokken zijn bij de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, zowel overheids- als maatschappelijke instanties. Aangezien de samenwerking en coördinatie tussen verschillende instanties belangrijk is voor een goede hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld (Terry & Hoare 2007:5), zullen wij hier in dit hoofdstuk uitgebreid op ingaan. Door een goede samenwerking kunnen instanties immers van elkaar leren en zijn ze in staat om het probleem te bekijken vanuit verschillende invalshoeken, zodat zij een gezamenlijke plan van aanpak kunnen ontwikkelen (Tangelder 1997b:29).

In paragraaf één wordt besproken wat de *Juzgado de Familia*, het *Ministerio Público* en de maatschappelijke instantie CONAPREVI in Xela doen voor slachtoffers van huiselijk geweld. Vervolgens zal in paragraaf twee de samenwerking tussen de PNC en andere instanties in Xela aan bod komen, en in paragraaf drie zal de samenwerking tussen *Nuevos Horizontes* en andere instanties worden besproken. Er zal in deze paragrafen tevens worden besproken hoe medewerkers van de instanties onderling over elkaar en de samenwerking denken. Er wordt afgesloten met paragraaf vier waarin naar voren komt hoe de hulpverlening volgens de medewerkers van de verschillende instanties verbeterd zou kunnen worden.

Hulpverlening overheids- en maatschappelijke instanties aan slachtoffers

In Xela bevinden zich verschillende overheidsinstanties die zich bezighouden met de hulp aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, waaronder de rechtbank, het *Ministerio Público* en de PNC. De rechtbank heeft twee afdelingen die zich bezighouden met zaken van huiselijk geweld, namelijk de *Juzgado de Familia* (rechtbank voor familie) en *Juzgado de Paz* (rechtbank voor vrede). Deze laatste afdeling richt zich echter niet exclusief op huiselijk geweld en is alleen bedoeld voor spoedgevallen in het weekend. Wij richten ons daarom op de functie van de *Juzgado de Familia*. Slachtoffers kunnen bij deze afdeling van de rechtbank terecht, wanneer zij aangifte willen doen of al aangifte hebben gedaan en wachten op een vervolproces. Daarnaast helpt deze afdeling ook door het uitgeven van een *medida de seguridad* (veiligheidsmaatregel).

De *Juzgado de Familia* hanteert een multidisciplinaire aanpak die lijkt op de integrale aanpak van *Nuevos Horizontes*. Zij hebben namelijk zowel advocaten, als psychologen en maatschappelijk werkers in dienst. De advocaten kunnen slachtoffers rechtsbijstand geven,

maar dit is voor slachtoffers vaak te duur en in zo'n geval worden ze doorgestuurd naar bijvoorbeeld *Nuevos Horizontes* voor een pro deo advocaat. De psychologen helpen daarnaast slachtoffers te stabiliseren als zij erg van slag zijn en bieden ook hulp voor lange termijn, door middel van therapieën.¹⁰⁹ Hierdoor kan het slachtoffer economisch en psychisch onafhankelijk worden en uiteindelijk de vicieuze cirkel van huiselijk geweld doorbreken, wat bijdraagt aan *empowerment* van het vrouwelijk slachtoffer. Daarnaast zijn er ook therapieën met de dader samen, maar alleen als het vrouwelijk slachtoffer dit wil, aldus Jerardo.¹¹⁰ Volgens Terry en Hoare (2007:4) kunnen therapieën samen met de man leiden tot een afname van geweld tegen vrouwen. Het is dus van belang dat hulpinstanties ook werken met mannen, zoals bij de *Juzgado de Familia* wordt toegepast. De maatschappelijk werkers van de *Juzgado de Familia* onderzoeken zaken van huiselijk geweld en kijken wat voor hulp de slachtoffers nodig hebben, waarna zij hier een verklaring voor geven.¹¹¹

Het MP doet onderzoek en zorgt voor de bewijsvoering voor zaken van huiselijk geweld, waarvoor aangifte is gedaan bij de PNC, de *Juzgado de Familia* of het MP zelf.¹¹² De rechtszaak wordt dus door deze openbare aanklagers voorbereid, maar het is de rechter die de rechtszaak leidt en de veroordeling doet. Daarnaast is er bij het MP ook een psycholoog in dienst, maar in tegenstelling tot de *Juzgado de Familia* biedt deze alleen eerste psychologische hulp. De vrouwelijke slachtoffers besluiten vaak zelf om naar de *Juzgado de Familia* of het MP te komen of ze zijn doorverwezen door een andere instantie, zoals *Nuevos Horizontes* of de PNC.¹¹³

Er zijn naast overheidsinstanties, ook enkele maatschappelijke instanties in Xela die zich bezig houden met hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, zoals *Nuevos Horizontes* en CONAPREVI. CONAPREVI is een instantie in Xela die zich vooral inzet voor de preventie van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen in het algemeen. Ze geven voorlichtingen aan de bevolking met als doel om huiselijk geweld te voorkomen en vrouwen kennis te laten nemen van hun rechten.¹¹⁴ Volgens Sofia, medewerkster CONAPREVI, betreft een groot deel van het werk ook de coördinatie van activiteiten met betrekking tot preventie, scholing of iedere ander vorm van hulpverlening aan groepen die werken voor justitie of andere instituties, die contact hebben met vrouwelijke slachtoffers van

---

¹⁰⁹ Interview met Jerardo, psycholoog *Juzgado de Familia* op 25-03-13

¹¹⁰ Interview met Jerardo, psycholoog *Juzgado de Familia* op 25-03-13

¹¹¹ Interview met Herminia, maatschappelijk werker *Juzgado de Familia* op 25-03-13

¹¹² Interview met Neva, medewerkster MP op 01-04-13

¹¹³ Interview met Calinda en Moya, medewerkers hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 06-03-13

¹¹⁴ Interview met Sofia, medewerkster CONAPREVI op 10-04-13

huiselijk geweld en de wet gebruiken.¹¹⁵

Tijdens deze activiteiten gaat het vooral om kennismaking met de wetten over huiselijk geweld, zoals de *Ley para prevenir, sancionar, y eradicar la violencia intrafamiliar* (Wet voor het voorkomen, sanctioneren en uitroeien van huiselijk geweld) (Musalo et al. 2010). De medewerkers van CONAPREVI controleren of deze wetten op een goede manier gehanteerd worden en maken beleidswetten om de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers te verbeteren. Daarnaast geven zij adviezen aan de medewerkers voor de behandeling van vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld en informatie aan de bevolking over deze wetten.¹¹⁶ Soms komen er ook vrouwelijke slachtoffers persoonlijk naar hun toe voor hulp, maar dan worden ze meestal na een kort gesprek doorgestuurd naar *Nuevos Horizontes* voor verdere hulpverlening.

Samenwerking PNC en andere instanties

Zoals in hoofdstuk vier al duidelijk werd, werkt de PNC in Xela samen met verschillende instanties. Slachtoffers worden doorverwezen en aangiftes van huiselijk geweld worden iedere dag om 16:00 uur opgestuurd naar het MP, en de *Juzgado de Familia* of de *Juzgado de Paz*.¹¹⁷ Anderzijds kan de PNC ook bevelen ontvangen van deze instanties, bijvoorbeeld wanneer een *medida de seguridad* wordt uitgegeven door de rechtbank. Contact tussen deze instanties verloopt dus voornamelijk schriftelijk; uitgeprinte aangiftes en bevelen worden iedere dag naar elkaar doorgestuurd. Naast deze overheidsinstanties benoemen agenten die niet op de OAV werken ook samenwerking met het openbaar ziekenhuis, waarnaar zij een slachtoffer doorverwijzen die gewond is en medische hulp nodig heeft of er bewijsmateriaal nodig is voor een eventuele rechtszaak.¹¹⁸

De agenten die op de OAV werken, kennen ook nog andere instanties waar ze mee samenwerken die niet door de overheid gesteund worden, namelijk: *Nuevos Horizontes*, *La Defensoría Pública*, *La Defensoría de la Mujer Indígena* (La Demi), CONAPREVI en CICAM. Zij sturen slachtoffers door naar deze instanties voor hulp op lange termijn en geven het telefoonnummer of het adres, maar maken zelf niet het contact en zien er ook niet op toe dat het slachtoffer er echt heen gaat. Wanneer ze denken dat iemand psychologische steun of onderdak nodig heeft, verwijzen ze het slachtoffer door naar het hoofdkantoor van *Nuevos*

---

¹¹⁵ Interview met Sofia, medewerkster CONAPREVI op 10-04-13

¹¹⁶ Interview met Sofia, medewerkster CONAPREVI op 10-04-13

¹¹⁷ Interview met Norma, agente OAV, PNC op 07-03-13

¹¹⁸ Interview met David, agent *sub-estación* zona 1 PNC op 05-03-13

Horizontes.¹¹⁹ De *shelter* van *Nuevos Horizontes* is namelijk geheim, en de agenten van de OAV weten niet waar deze zich bevindt. Als iemand rechtsbijstand nodig heeft dan raden de agenten van de OAV *La Defensoría Pública* of *La Demi* aan die hierin gespecialiseerd zijn en pro deo advocaten in dienst hebben. Met CICAM werkt de PNC vooral samen voor het ontwikkelen van les- en foldermateriaal. Deze instantie heeft bijvoorbeeld de procedure voor de OAV ontwikkeld zoals in hoofdstuk vier duidelijk werd.

Daarnaast maakt de PNC ook deel uit van een *Red para la Atención a las Víctimas del Delito* (Netwerk voor aandacht voor slachtoffers van delicten). Dit is een netwerk in Xela dat bestaat uit achtentwintig verschillende instanties die zich inzetten voor slachtoffers van misdaden.¹²⁰ Bovengenoemde instanties hebben een paar keer per jaar een vergadering over een bepaald thema, bijvoorbeeld: racisme en discriminatie, seksueel misbruik, huiselijk geweld, geweld tegen vrouwen, attentie en contact met het slachtoffer en revictimisatie. De onderwerpen worden vaak voorbereid en geleid door één van de instanties. Het doel van deze bijeenkomsten is om van elkaar te leren en elkaar te verbeteren.¹²¹ Vanuit de PNC gaan de agenten van de OAV en de *Oficina de Multiculturalidad* naar deze bijeenkomsten toe, en vanuit *Nuevos Horizontes* medewerkers van het hoofdkantoor.¹²²

De agenten van de PNC zeggen weinig over hoe zij denken over de samenwerking en de functie van de instanties. Maar ze geven alleen aan dat er samenwerking is en dat dit belangrijk is, zoals ook Terry & Hoare (2007:5) aangeven. Geen van de agenten noemt *Nuevos Horizontes* als instantie waar ze mee samen werken, op José van de *Oficina de Multiculturalidad*. De vrouwen van de OAV kennen *Nuevos Horizontes* wel en vinden het een goede instantie. Een tekortkoming is volgens Mishell echter dat zij alleen met vrouwen werken en niet met mannen.¹²³

Door verschillende instanties wordt gezegd dat de PNC de noodzakelijke hulpverlening biedt wanneer het gaat om huiselijk geweld.¹²⁴ Er wordt echter wel gezegd dat deze hulp vaak gebrekkig is en de PNC niet genoeg capaciteiten heeft. Er is een tekort aan politieagenten en patrullies waardoor ze niet voldoende service kunnen bieden.¹²⁵ Hierdoor komt de PNC ook vaak te laat als ze worden gebeld, of ze komen zelfs helemaal niet. Soms

---

¹¹⁹ Interview met Carolina, agente OAV, PNC op 14-03-2013

¹²⁰ Interview met Reina, rechter *Juzgado de Familia* op 25-03-13

¹²¹ Interview met Mishell, agente OAV, PNC op 20-04-13

¹²² Participerende observatie bijeenkomst *Red para la Atención a las Víctimas del Delito* op 22-03-13

¹²³ Interview met Mishell, agente OAV, PNC op 20-04-13

¹²⁴ Interview met Jerardo, psycholoog *Juzgado de Familia* op 25-03-13 en Neva, medewerkster MP op 01-04-13

¹²⁵ Interview met Jerardo, psycholoog *Juzgado de Familia* op 25-03-13 en Reina, rechter *Juzgado de Familia* op 25-03-13

hebben ze dingen te doen die ze belangrijker vinden of willen zich niet met dit soort zaken bemoeien. ‘Er zijn wel eens slachtoffers naar de *Juzgado de Familia* gekomen die vertelden dat de PNC niets doet,’ aldus Jerardo psycholoog *Juzgado de Familia*.¹²⁴ Zoals duidelijk is geworden in hoofdstuk vier, noemen de agenten van de OAV dit zelf ook als een gebrek.

Samenwerking *Nuevos Horizontes* en andere instanties

Nuevos Horizontes werkt samen met onder andere de PNC, de *Juzgado de Familia*, het MP, CONAPREVI en nog enkele andere instanties in Xela. Zowel de *Juzgado de Familia*, als het MP werken samen met *Nuevos Horizontes* als er een vrouwelijk slachtoffer gratis wettelijke hulp of een pro deo advocaat nodig heeft.¹²⁶ Tevens verwijst de *Juzgado de Familia* een vrouwelijk slachtoffer door naar de *shelter* van *Nuevos Horizontes*, als zij onderdak nodig heeft.¹²⁷

Andersom stuurt *Nuevos Horizontes* ook vrouwelijke slachtoffers naar het MP voor onderzoek naar hun situatie of als zij aangifte willen doen.¹²⁸ Verder werkt *Nuevos Horizontes* samen met CONAPREVI. Volgens Calinda, advocate op het hoofdkantoor van *Nuevos Horizontes*, bestaat dit vooral uit contact over capaciteitstrainingen die *Nuevos Horizontes* aanbiedt, het informeren aan de bevolking over huiselijk geweld en het samenwerken aan verschillende projecten met betrekking tot de preventie van huiselijk geweld.¹²⁹ Daarnaast werkt CONAPREVI samen met *Nuevos Horizontes* aan een project waarin zij streven om in 2014 in elk departement in Guatemala een CAIMU (*Centro de Apoyo Integral para Mujeres sobrevivientes de violencia*: Centrum voor integrale hulp aan vrouwelijke slachtoffers van geweld)¹³⁰ te hebben, wat onderdeel uitmaakt van het samenwerkingsplan 2004-2014. Verder werkt de *Juzgado de Familia* ook samen met *Nuevos Horizontes* aan de *empowerment* van vrouwelijke slachtoffers. Volgens Reina¹²⁷ worden slachtoffers naar *Nuevos Horizontes* gestuurd, zodat ze vaardigheden kunnen leren, hierdoor makkelijker werk kunnen vinden en economisch onafhankelijk kunnen worden.

De samenwerking met de PNC wordt volgens de medewerkers van *Nuevos Horizontes* ervaren als redelijk goed, met uitzondering van een aantal keren dat de PNC niet reageerde wanneer het nodig was of ze soms te laat ter plaatse waren.¹³¹ Het is niet precies duidelijk

---

¹²⁶ Interview met Reina, rechter *Juzgado de Familia* op 25-03-13 en Neva, medewerkster MP op 01-04-13

¹²⁷ Interview met Reina, rechter *Juzgado de Familia* op 25-03-13

¹²⁸ Interview met Neva, medewerkster MP op 01-04-13

¹²⁹ Interview met Calinda, advocate hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 10-04-13

¹³⁰ Folder *Asociación Nuevos Horizontes*

¹³¹ Interview met Moya, advocate hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 06-03-13 en Melosa, coördinatrice *shelter* hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 13-03-13

geworden uit de interviews hoeveel contact er is met de PNC, maar er is wel regelmatig contact als de PNC bijvoorbeeld moet helpen om de veiligheid voor een vrouwelijk slachtoffer te waarborgen of als er spullen uit haar huis moeten worden gehaald.¹³² Volgens Carlos, maatschappelijk werker op het hoofdkantoor van *Nuevos Horizontes*,¹³³ kan de relatie tussen *Nuevos Horizontes* en de PNC nog wel verbeterd worden, want als er bijvoorbeeld meer communicatie zou zijn zou het doorverwijzen van vrouwelijke slachtoffers naar de PNC en andersom sneller kunnen gaan.

Verder zijn de medewerkers van *Nuevos Horizontes* over het algemeen positief over het werk van andere instanties. Volgens Eliza, psychologe bij *Nuevos Horizontes*, wordt er overlegd met het MP als het bijvoorbeeld gaat om een ernstige zaak van huiselijk geweld en verloopt dit overleg goed.¹³⁴ De medewerkers van *Nuevos Horizontes* zijn daarnaast van mening dat de samenwerking met andere instanties goed zal blijven, omdat iedereen de vrouwelijke slachtoffers wil helpen en ze om dit te bereiken wel moeten samenwerken.¹³⁵ Zoals in de vorige paragraaf al is beschreven maakt ook *Nuevos Horizontes* deel uit van het netwerk, waarmee zij een paar keer per jaar vergaderen.

Andere instanties zijn goed op de hoogte van de hulpverlening van *Nuevos Horizontes*. De integrale hulpverlening wordt door de medewerkers genoemd en er wordt aangegeven dat *Nuevos Horizontes* de noodzakelijke hulp verleent om vrouwelijke slachtoffers te stabiliseren en te informeren over de stappen die zij kunnen nemen tegen hun dader.¹³⁶ Er kan hier dus geconcludeerd worden dat de verschillende instanties in Xela over het algemeen goed op de hoogte zijn van de rol van *Nuevos Horizontes* bij de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers en dat zij weten waarvoor zij een slachtoffer naar *Nuevos Horizontes* kunnen doorsturen.

Verbeterpunten in de hulpverlening

In de voorgaande paragrafen ging het vooral om de samenwerking tussen verschillende instanties die zich inzetten voor de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in Xela. De medewerkers van verschillende instanties zijn over het algemeen tevreden over hun werk en de samenwerking, maar zij hebben in de interviews nog wel enkele verbeterpunten genoemd.

---

¹³² Interview met Moya, advocate hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 06-03-13

¹³³ Interview met Carlos, maatschappelijk werker hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 16-04-13

¹³⁴ Interview met Eliza, psychologe *shelter Nuevos Horizontes* op 27-02-12

¹³⁵ Interview met Calinda, advocate hoofdkantoor *Nuevos Horizontes* op 10-04-13

¹³⁶ Interview met Reina, rechter *Juzgado de Familia* op 25-03-13; Neva, medewerkster MP 01-04-13 en Sofia, medewerkster CONAPREVI op 10-04-13

De agenten van de PNC geven bijvoorbeeld aan dat hun diensten nog beperkt zijn. Naast het aannemen van aangiftes en adviseren kunnen ze op het bureau niet veel meer doen voor de slachtoffers.¹³⁷ Er zou volgens zowel Ana als andere instanties, meer psychologische hulp direct op het politiebureau gegeven moeten worden.¹³⁸ Dit zou dus meer moeten gaan lijken op de integrale hulpverlening zoals bij *Nuevos Horizontes*. De medewerkers van deze instantie benadrukken vooral dat een integrale manier van hulpverlening, dus het bieden van wettelijke, psychologische, maatschappelijke en medische hulp, de beste manier van hulpverlening is. Ook andere instanties zouden volgens hen integrale hulpverlening moeten aanbieden. Volgens Hague & Bridge (2007:187) zijn deze verschillende aspecten van begeleiding belangrijk om het slachtoffer optimale hulp te kunnen verlenen.

Voor het verbeteren van de hulpverlening geven medewerkers van de *Juzgado de Familia* aan dat er misschien een platform moet komen, zodat er meer zicht is op de maatregelen die zij nemen en of deze wel of niet effectief zijn.¹³⁹ Dit is nu een gebrek, omdat men hierdoor dus niet weet wat de gevolgen zijn van de hulpverlening of dat het juist verbeterd moet worden. De medewerkers geven tevens aan dat er een aangiftecultuur moet ontstaan in Guatemala.¹⁴⁰ 'Helaas is het aantal vrouwen dat aangifte doet erg laag in vergelijking met het aantal vrouwen dat lijdt aan huiselijk geweld', aldus Pilar.¹⁴¹ Ook Chazaro & Casey (2006:175) hebben aangetoond dat bij negentig procent van de incidenten van huiselijk geweld geen aangifte wordt gedaan. Hoe er dan een aangiftecultuur kan ontstaan wordt door de medewerkers niet genoemd. Volgens Hector, medewerker MP, is het daarnaast belangrijk voor *empowerment* van vrouwelijke slachtoffers dat zij hun rechten leren kennen en weten wat hun opties zijn, zodat zij aan huiselijk geweld kunnen ontsnappen.¹⁴²

---

¹³⁷ Interview met José, agent *Oficina de Multiculturalidad* PNC op 22-03-13

¹³⁸ Interview met Ana, agente *entrada comisaría* PNC op 3-04-13

¹³⁹ Interview met Reina, rechter *Juzgado de Familia* op 25-03-13

¹⁴⁰ Interview met Hilma, maatschappelijk werkster *Juzgado de Familia* 25-03-13

¹⁴¹ Interview met Reina, rechter *Juzgado de Familia* op 25-03-13

¹⁴² Interview met Hector, medewerker MP 01-04-13

CONCLUSIE & DISCUSSIE

De vraag die we in deze scriptie wilden beantwoorden is:

Wat is de rol van de Policía Nacional Civil, *Nuevos Horizontes* en andere overheids- en maatschappelijke instanties bij het verlenen van hulp aan vrouwelijk slachtoffers van huiselijk geweld in Quetzaltenango, Guatemala?

Xela kent veel instanties die betrokken zijn bij de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld. De PNC, het *Ministerio Público* (MP) en de *Juzgado de Familia* zijn overheidsinstanties waar slachtoffers van huiselijk geweld aangifte kunnen doen. De taak van het MP is vooral om onderzoek te doen naar zaken van huiselijk geweld om bewijsmateriaal te verzamelen en de rechtszaken voor te bereiden. De *Juzgado de Familia* houdt vervolgens de rechtszaken, en geeft bijvoorbeeld een *medida de seguridad* (veiligheidsmaatregel) uit. De *Juzgado de Familia* biedt naast juridische hulp ook maatschappelijke- en psychologische hulp, en ook het MP heeft een psycholoog in dienst. Psychologische hulp van de *Juzgado de Familia* kan ervoor zorgen dat een slachtoffer psychisch onafhankelijk wordt en de vicieuze cirkel van huiselijk geweld kan doorbreken, wat bijdraagt aan *empowerment* van een vrouwelijk slachtoffer. Tevens stuurt de *Juzgado de Familia* slachtoffers naar *Nuevos Horizontes*, waar zij vaardigheden aan kunnen leren om zo beter werk kunnen vinden, waardoor zij ook economisch onafhankelijk worden.

Slachtoffers kunnen in het proces van aangifte, en daarna, gratis rechtsbijstand krijgen van instanties zoals: *La Demi*, *La Defensoría Pública* en *Nuevos Horizontes*. Daarnaast bevindt zich in Xela CONAPREVI, een instantie die voorlichting geeft over de rechten van vrouwen aan zowel de bevolking als instanties, en tevens werkt aan de preventie van huiselijk geweld. Eveneens werken de afdeling *Oficina de Multiculturalidad* van de PNC, *Nuevos Horizontes* aan de preventie van huiselijk geweld, door voorlichting te geven aan de bevolking. Zij geven voorlichtingen over huiselijk geweld aan onderwijsinstellingen, gemeentes en op kantoren. Volgens de literatuur wordt onderwijs gezien als de beste manier van preventie. Het is echter opmerkelijk dat veel instanties dit individueel regelen en alleen *Nuevos Horizontes* en CONAPREVI een samenwerkingsverband hebben. Als meer instanties hun krachten zouden samenspannen in de preventie van huiselijk geweld, zou de voorlichting naar onze mening efficiënter en effectiever kunnen worden en zo een groter gebied bereiken.

Zoals hier duidelijk wordt zijn er veel instanties in Xela die diensten aanbieden die ook door andere instanties worden aangeboden. Slachtoffers kunnen aangifte doen bij

verschillende instanties en ook psychologische en juridische hulp wordt op meerdere plekken aangeboden. Vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld weten hierdoor vaak niet meer waar zij nu het beste heen kunnen gaan voor hulp.

Hoewel enkele diensten dus door meerdere instanties worden aangeboden, kunnen deze instanties elkaar soms ook juist aanvullen. Dit is bijvoorbeeld zichtbaar bij de PNC en *Nuevos Horizontes*. De PNC kan slachtoffers alleen helpen bij het doen van aangifte, en ze later in het proces bescherming bieden, door het uitvoeren van een *medida de seguridad*. Zij bieden echter geen persoonlijke hulp aan vrouwelijke slachtoffers. *Nuevos Horizontes* kan slachtoffers vervolgens wel voorzien in juridische, psychologische of maatschappelijke hulpverlening en wanneer het nodig is onderdak aanbieden. Niet alleen vullen deze instanties elkaar aan, maar zij werken ook samen en verwijzen slachtoffers naar elkaar door. De PNC informeert de slachtoffers vaak over *Nuevos Horizontes* en adviseert hen om hier naartoe te gaan. Maar er wordt hier geen begeleiding bij gegeven, en vaak is er geen direct contact tussen de verschillende instanties. Andersom vraagt *Nuevos Horizontes* ook om hulp van de PNC bij het uitvoeren van een *medida de seguridad*. De samenwerking met de PNC wordt door de medewerkers van *Nuevos Horizontes* als goed ervaren, met uitzondering van een aantal keren dat zij niet reageerden of te laat ter plaatse waren.

Het is niet verwonderlijk dat er zoveel hulpverlenende instanties in Xela zitten die zich inzetten voor vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld. Het is immers de op twee na grootste stad van Guatemala en huiselijk geweld komt veel voor in dit land (Musalo et al 2010:168). De medewerkers van de verschillende instanties zien het ook als een veel voorkomend probleem in Guatemala. Zij hebben allemaal een duidelijk idee over wat huiselijk geweld inhoudt, en verschillen hierin niet veel van elkaar. De vier vormen van huiselijk geweld die ook in de verschillende theoretische definities worden genoemd, namelijk: psychologisch, fysiek, seksueel en economisch geweld, zien we terug in de definities van de medewerkers. Huiselijk geweld vindt, volgens de medewerkers, altijd plaats tussen leden van de familie, en meestal van man naar vrouw, maar het kan ook andersom. Opmerkelijk is hier wel dat agenten van de OAV alleen vrouwen als slachtoffer noemen, terwijl hier ook juist mannen aangifte komen doen.

De medewerkers van de verschillende instanties kennen de vicieuze cirkel van huiselijk geweld. Het is belangrijk dat zij die kennen, omdat zij op deze manier kunnen herkennen in welke fase het slachtoffer zich bevindt, en ze op deze manier makkelijker begrijpen waarom het voor het slachtoffer zo moeilijk is om de situatie te veranderen. Hierdoor kunnen ze gerichte hulpverlening bieden aan het slachtoffer en ze helpen de vicieuze

cirkel te doorbreken. Begrip en erkenning van huiselijk geweld is dus de eerste stap voor een goede hulpverlening aan slachtoffers van huiselijk geweld.

De belangrijkste oorzaken van huiselijk geweld zijn volgens de medewerkers: *machismo*, wat een ongelijke machtsverdeling veronderstelt; werkeloosheid van mannen wat leidt tot armoede en agressie; jaloezie en alcoholgebruik. De invloed van de veranderende genderrollen en machtsrelaties die voorkomt uit mondialisering en modernisering (Rebhun 1999) wordt niet genoemd als een oorzaak, maar de oorzaken die wel genoemd worden, zoals jaloezie, economische instabiliteit en *machismo*, lijken dit indirect wel te impliceren. Gevolgen van huiselijk geweld zijn daarnaast volgens de medewerkers: ontbinding van de familie; fysieke schade, soms zelfs moord; seksuele problemen en nervositeit. De gevolgen zijn dus zowel psychologisch, als fysiek van aard, wat aansluit bij de theorie van Runge (1998). De intergenerationele overdracht van huiselijk geweld wordt daarnaast, door de medewerkers, gezien als oorzaak en gevolg van huiselijk geweld.

Omdat begrip en kennis over huiselijk geweld belangrijk is, en de PNC hier duidelijk nog in tekort schoot, zijn er in 2003 op landelijk niveau OAV's geopend. Deze afdeling van de PNC is speciaal gericht op de hulpverlening aan slachtoffers van huiselijk- en seksueel geweld. De agenten van de OAV krijgen cursussen om hun kennis over dit thema te ontwikkelen. Omdat de vrouwelijke slachtoffers kwetsbaar zijn is het belangrijk dat de agenten luisteren en empathie tonen, waardoor ze vertrouwen winnen en revictimisatie voorkomen. Over het algemeen was het contact tussen de agenten van de OAV in Xela en het slachtoffer goed, maar niet in alle gevallen waren de agenten even geconcentreerd. Voor de OAV is een *Ruta de Atención a la Víctima* ontwikkeld. Dit is een procedure die de agenten ondersteunt in de stappen die zij moeten ondernemen wanneer een slachtoffer aangifte doet, en erop toeziet dat slachtoffers op alle politiebureaus in Guatemala op dezelfde wijze geholpen worden. De agenten van de OAV kennen de procedure goed en volgen hem ook op, maar ze begeleiden de slachtoffers niet naar andere hulpverlenende instanties, zoals in de procedure staat omschreven. Dit is echter wel belangrijk. Het is voor de vrouwen al een grote stap om aangifte te doen, omdat ze vaak angst hebben voor hun man of familie, of weinig vertrouwen hebben in de overheid (Musalo et al 2010:175). De taak van de PNC beperkt zich tot hulp bij aangifte, wat wel gezien kan worden als de eerste stap, maar ze kunnen verder geen persoonlijke hulpverlening bieden. Veel vrouwen keren na aangifte weer terug naar hun man, waardoor het probleem niet wordt opgelost en ze binnen een paar dagen opnieuw bij de PNC zijn. De PNC zou de slachtoffers moeten helpen bij de begeleiding naar andere instanties, zoals *Nuevos Horizontes*.

De agenten van de *entrada* op het hoofdbureau, waar de reguliere aangiftes worden gedaan, zijn ook bevoegd om aangiftes van huiselijk geweld op te nemen, evenals de agenten die werken op de *sub-estaciones*. Zij hebben hier echter geen speciale cursussen voor gekregen, en verwijzen de slachtoffers over het algemeen door naar de OAV. Naast het opnemen van aangiftes, zijn er ook agenten die surveilleren in een patrouille in de stad, en worden soms door de meldkamer opgeroepen als er een melding is van huiselijk geweld. Het lijkt er echter op dat de PNC niet in alle gevallen even snel ter plaatse is, omdat ze bijvoorbeeld andere meldingen binnenkrijgen die ze belangrijker vinden. Bovendien grijpen de agenten ook niet altijd in bij meldingen van huiselijk geweld. Agenten van de OAV zien het als een oplossing wanneer zij zelf een eigen patrouille krijgen, die kan worden ingezet bij zaken van huiselijk geweld.

De andere instantie die centraal stond in deze scriptie, *Nuevos Horizontes*, werkt vooral aan de *empowerment* van vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld door integrale hulpverlening, zowel in de *shelter* als op het hoofdkantoor. Op het hoofdkantoor gaat het dan vooral om capaciteitstrainingen en focusgroepen en in de *shelter* om activiteiten en lessen in bijvoorbeeld lezen en schrijven. De samenwerking tussen de medewerkers van het hoofdkantoor en de *shelter* kan echter nog verbeterd worden. De aanwezigheid van medewerkers van verschillende disciplines zorgt er wel voor dat er integrale hulpverlening geboden kan worden, maar veel contact tussen het hoofdkantoor en de *shelter* is er niet. Hierdoor is er soms sprake van miscommunicatie, bijvoorbeeld over vrijwilligers die in de *shelter* komen werken. Een betere samenwerking zou ervoor kunnen zorgen dat het contact over de slachtoffers, tussen de verschillende disciplines van de *shelter* en het hoofdkantoor, beter verloopt.

Zoals we hebben gezien is *empowerment* een belangrijke manier van *Nuevos Horizontes* om vrouwelijke slachtoffers te leren uit de vicieuze cirkel van huiselijk geweld te komen, eigen keuzes te maken, en een zelfstandig leven te gaan leiden. Een vrouwelijk slachtoffer die bij *Nuevos Horizontes* aankomt zit vaak in de tweede fase van deze vicieuze cirkel, waarin zij op zoek is naar hulp. Door integrale hulpverlening krijgt een vrouwelijk slachtoffer meer zelfvertrouwen en leert zij wat haar mogelijkheden zijn voor een zelfstandig leven, waardoor zij uit de vicieuze cirkel van huiselijk geweld kan stappen. De effectiviteit van *empowerment* hangt echter af van de mate waarin er empowermentsactiviteiten worden aangeboden, want door gebrek aan geld, professionaliteit van het personeel, en een overschot aan kinderen in de *shelter*, blijft dit in de *shelter* soms beperkt.

Daarnaast hangt de effectiviteit van *empowerment* van *Nuevos Horizontes* af van de duur dat vrouwelijke slachtoffers hulpverlening ontvangen. Vrouwelijke slachtoffers die langere tijd integrale hulp van de *shelter* of het hoofdkantoor ontvangen, voelen zich vaak zelfverzekerder en zelfstandiger. Hoeveel effect de hulpverlening van *Nuevos Horizontes* nu precies heeft, is niet duidelijk. Veel vrouwelijke slachtoffers keren weer terug naar huis, maar dit hoeft niet altijd negatief te zijn. Gebrek aan inclusie van de man in trainingen en activiteiten bij *Nuevos Horizontes*, zorgen echter wel voor een grotere kans op terugval van een vrouwelijk slachtoffer in de vicieuze cirkel van huiselijk geweld. Om dit te voorkomen zou *Nuevos Horizontes* ook moeten werken met de voornamelijk mannelijke daders. Een voorbeeld hiervan is de psychologische hulp van de *Juzgado de Familia*, waarbij wel wordt gewerkt met zowel slachtoffers als daders. Als *Nuevos Horizontes* daarnaast ook meer zou doen aan nazorg van vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, zou de efficiëntie van de hulpverlening beter zichtbaar worden en zo nodig ook verbeterd kunnen worden.

Agenten van de PNC zijn van mening dat er op de OAV meer psychologische hulp zou moeten komen, omdat ze nu eigenlijk alleen maar aangiftes aan kunnen nemen. De hulpverlening bij de OAV zou dus meer moeten gaan lijken op de integrale hulpverlening van *Nuevos Horizontes* en de multidisciplinaire aanpak van de *Juzgado de Familia*. In het netwerk van hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in Xela, waar ook de instanties uit ons onderzoek in zitten, zou hier bijvoorbeeld over gesproken kunnen worden. Een aantal keren per jaar komt dit netwerk samen om te spreken over de manieren van hulpverlening die zij bieden aan slachtoffers van huiselijk geweld, en kennis over dit thema in het algemeen. Er wordt tijdens deze vergaderingen echter geen aandacht geschonken aan het optimaliseren van de samenwerking tussen de verschillende instanties.

Over zowel de samenwerking met andere instanties, als de hulpverlening van deze instanties, laten de agenten van de PNC weinig los. De PNC werkt vooral samen met de *Juzgado de Familia* en het MP, en die samenwerking verloopt voornamelijk schriftelijk. Er worden bijvoorbeeld aangiftes doorgestuurd, en als de *Juzgado de Familia* een *medida de seguridad* uitgeeft, wordt er een bevel naar de PNC gestuurd om dit uit te voeren. De medewerkers van *Nuevos Horizontes* zijn over het algemeen positief over de samenwerking met andere instanties in Xela. *Nuevos Horizontes* werkt naast de PNC, ook samen met de *Juzgado de Familia*, het MP en CONAPREVI. Zij verwijzen vooral slachtoffers naar elkaar door. Slachtoffers die bijvoorbeeld een pro deo advocaat nodig hebben, worden naar *Nuevos Horizontes* gestuurd, en slachtoffers van *Nuevos Horizontes* die onderzoek moeten doen naar hun situatie voor bewijsmateriaal, naar het MP. De instanties zijn meestal goed op de hoogte

van de rol van *Nuevos Horizontes* bij de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, en weten waarvoor ze een slachtoffer naar hen kunnen doorsturen.

Concluderend kunnen wij stellen dat de samenwerking tussen de verschillende instanties beter zou kunnen. Het netwerk van huiselijk geweld in Xela zou verbeterd kunnen worden, bijvoorbeeld door vaker vergaderingen te houden, en instanties die elkaar op de hoogte houden van hun werkwijze en verbeterpunten voor de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld. Het contact tussen verschillende instanties zou ook verbeterd en uitgebreid kunnen worden, bijvoorbeeld het contact over situaties van vrouwelijke slachtoffers en kennis van huiselijk geweld. Verder zou de taakverdeling tussen de verschillende instanties beter kunnen, zodat het ook voor vrouwelijke slachtoffers duidelijker wordt wanneer ze precies bij welke instanties terecht kunnen. Hiervoor zouden instanties bijvoorbeeld afspraken moeten maken waarin zij afstemmen wie wat doet, zodat iedere instanties zich op één aspect kan toespitsen. In de doorverwijzing naar andere instanties ligt een belangrijke taak van de PNC, omdat veel slachtoffers hier vaak het eerste naar toe komen voor aangifte. Verdere mogelijkheden tot hulpverlening en informatie over een strafrechtelijk proces zou bijvoorbeeld bij de OAV al aan de slachtoffers gegeven moeten worden. Hierdoor zou de hulpverlening sneller en effectiever kunnen worden, waardoor terugval in de vicieuze cirkel van huiselijk geweld kleiner wordt of zelfs voorkomen kan worden. Naar onze mening zou één gebouw waarin al deze instanties zich bevinden optimaal zijn voor de efficiëntie van de hulpverlening aan vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in Xela. Nu zijn de verschillende instanties over de stad verspreid en kunnen slachtoffers niet makkelijk van één instantie naar de ander toe. Als alle instanties in één gebouw zouden zitten, zou de communicatie en doorverwijzing tussen de verschillende instanties kunnen worden verbeterd, waardoor er meer vrouwelijke slachtoffers geholpen kunnen worden om de vicieuze cirkel van huiselijk geweld te doorbreken.

LITERATUURLIJST

Asencio, M. W.

- 1999 Machos and Sluts: Gender, Sexuality, and Violence Among a Cohort of Puerto Rican Adolescents. *Medical Anthropology Quarterly*, 13 (1), 107-126.

Ayres, R.L.

- 1998 Crime and Violence as Development Issues in Latin America and the Caribbean. Washington, DC: World Bank.

Barret, S.R.

- 2009 Anthropology: A Student's Guide to Theory and Method. Toronto: University of Toronto Press

Behera, S

- 2006 "Women empowerment: A Historical Perspective" in Women Empowerment, edited by R.L. Panigrahy & D. Bhuyan, 31-35. New Delhi: Discovery Publishing House

Buvinic, M, Morrison, A.R., and Shifter, M.

- 1999 Violence in the Americas: A framework for Action. In *Too Close to Home: Domestic Violence in the Americas*. Edited by Morrison, A. R., and Biehl, M.L., 3-34. Washington, DC: John Hopkins University Press

Carrey, D. & M.G. Torres

- 2010 Precursors to Femicide: Guatemalan Women in a Vortex of Violence. *Latin American Research Review*. 45(3):142-165

Cházaro, A. & Casey, J.

- 2006 Getting Away With Murder: Guatemala's Failure to Protect Women and Rodi Alvarado's Quest for Safety. *Hastings Women's Law Journal* 17(2):141-186

Davis, L.V, Srinivasan, M.

1995 Listening to the Voices of Battered Women: What helps them Escape Violence. *Affilia* 10 (1): 49 – 69

Dei, F.

2001 “Gender and Roles from an Anthropologist’s Point of View” in *Political Systems and Definitions of Gender Roles*, 225-233. Edited by Ann Katherina Isaacs. Pisa: Edizioni Plus

Dutton, D.G.

2006 *Rethinking Domestic Violence*. Vancouver: UBC Press

Engel, B.

2005 *Breaking the Cycle of Abuse*. John Wiley & Sons, inc. Hoboken: New Jersey

Fiorentino, D., Berger, D., & Ramirez, J.

2007 Drinking and driving among high –risk young Mexican Men. *Accident Analysis and Prevention*, 39(1): 16-21.

Flake, D.F. & Forste, R.

2006 *Fighting Families: Family Characteristics Associated with Domestic Violence in Five Latin American Countries*. *Journal of Family Violence*. 21(1):19-29

GTZ

2005 *Gender and Citizen Security. Regional Training Module. Project for the Promotion of Gender Policies*. Nicaragua: German Technical Cooperation (GTZ).

Hague, G. & Bridge, S.

2007 *Inching Forward on Domestic Violence: The ‘Co-ordinated Community Response’ and Putting it in Practice in Cheshire*. *Journal of Gender Studies* 17(3): 185–199

Kabeer, N.

- 2005 Gender Equality and Women's Empowerment: A critical Analysis of the Third Millennium Development Goal 1. *Gender & Development* 13(1): 13-24

Kasturirangan, A.

- 2008 Empowerment and Programs Designed to Address Domestic Violence. *Violence Against Women* 14(12): 1465-1475

Kaufman, J., & Zigler, E.

- 1993 *Child Maltreatment: Theory and Research on the Causes and Consequences of Child Abuse and Neglect*. Cambridge: Cambridge University Press

Kelly, L.

- 2003 *Violence against women and children: Vision, Innovation and Professionalism in Policing*. Strasbourg: Council of Europe Publishing

Maenhout, S.

- 2010 *De Relatie tussen Gender, Identiteitsconstructie en Geweld: Een Literatuurstudie en Focusgroep Onderzoek bij Vrouwelijke Adolescenten i Cuenca, te Ecuador*. Masterthesis, Departement Geneeskunde, Maatschappelijke Gezondheidszorg, Instituut voor Familiale en Seksuologische Wetenschappen, Katholieke Universiteit Leuven.

Menjívar, C.

- 2008 Violence and Women's Lives in Eastern Guatemala. *Latin American Research Review* 43(3):109-163

Mohanty, C.T.

- 1984 Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses. *Boundary 2*. 12/13(3/1): 333-358

Murray, S.B.

- 1988 The Unhappy Marriage of Theory and Practice: An Analysis of a Battered Women's Shelter. *NWSA Journal* 1(1): 75 – 92

Musalo, K., Pellegrin, E. & Roberts, Shawn S.

- 2010 Crimes Without Punishment: Violence Against Women in Guatemala.
Hastings Women's Law Journal 21(2): 161-222

Nencel, L.

- 2007 Anthropology. In: Marchbank, J. & G. Letherby. Introduction to Gender:
Social Science Perspectives. Harlow: Pearson Longman

Off Our Backs

- 2005 Domestic Violence Causes Significant Health Problems in Women Across the
Globe. Off our backs: 35 (11/12): 4 – 5

Ostermann, A.C.

- 2003 Communities of Practice at Work: Gender, Facework and the Power of
Habitus at an All-Female Police Station and a Feminist Crisis Intervention
Center in Brazil. Discourse & Society 14(4):473-505.

Perilla, J.L.

- 1999 Domestic Violence as a Human Rights Issue: The Case of Immigrant Latinos.
Hispanic Journal of Behavioral Sciences. 21(2): 107-133

PNC

- 2005 Guía de Intervención in Manual de Procedimientos y Funciones de la Oficina
de Atención a la Víctima. Guatemala: Policía Nacional Civil. p. 61 - 71

Rebhun, L.A.

- 1999 The heart is Unknown Country: Love in the Changing Economy of Northeast
Brazil. Stanford: Stanford University Press.

Roure, J.G.

- 2011 Gender Justice in Puerto Rico: Domestic Violence, Legal Reform, and the Use
of International Human Rights Principles. Human Rights Quarterly, 33 (3):
790-825

Runge, R.

1998 Double Jeopardy: Victims of domestic violence face twice the abuse. *Human Rights* 25(2): 1-5

Sanabria, H.

2006 *The Anthropology Of Latin America And The Caribbean*. University of Pittsburgh, Pennsylvania: Pearson.

Santos, C.M.

2004 En-gendering the Police: Women's Police Stations and Feminism in São Paulo. *Latin American Research Review* 39(3):29-55.

Shoos, D.

2003 Representing Domestic Violence: Ambivalence and Difference in What's Love Got to Do with It. *NWSA Journal*, 15(2): 57-77

Stals, I.

2006 *Huiselijk geweld*. Antwerpen: Maklu uitgevers

Tangelder, S.

1997a *Battered, Beaten but not Broken: What the Police do to Combat Violence Against Women*. Amersfoort: LSOP

Tangelder, S.

1997b *Police Combatting Violence Against Women*. Apeldoorn LSOP

Terry, G. & Hoare, J.

2007 *Gender-Based Violence*. Oxford: Oxfam GB

Tonkens

1998 Gender in Welke Lagen? Kanttekeningen bij de Gelaagde Genderconcepten van Scott, Harding en Hagemann-White en hun Toepassing in Empirisch Onderzoek. *Tijdschrift voor Genderstudies*. 1(1):42-49

Vandermassen, G.

2007 Feminisme en Wetenschap: De Zaak van Darwin. *Uitgelezen*. 13(2):1-6

Walsh, S.

2008 Engendering Justice: Constructing Institutions to Address Violence Against Women. *Studies in Social Justice* 2(1): 48-66

Watts, C. & Zimmerman, C.

2002 Violence Against Women: Global Scope and Magnitude. *The Lancet* 359(9313): 232-1237

BIJLAGE 1

Samenvatting in het Spaans - Resumen en Español

La violencia intrafamiliar es un problema social frecuentemente visto en Guatemala. Es un tema mundialmente conocido, pero también escondido. Porque tiene lugar a escondidas, y porque los víctimas de violencia no desean o osan denunciarlo, esta violencia no sale a la luz del día. En aproximadamente noventa por cientos de los casos de violencia no se denuncia (Musalo et al 2010:175; Cházaro & Casey 2006:150). A pesar de ello, en Xela, la segunda ciudad más grande de Guatemala, hay muchas instituciones que se ocupan del apoyo a víctimas de violencia intrafamiliar. La pregunta central que deseamos contestar en esta tesis es:

¿Cuál es el papel de la Policía Nacional Civil, de Nuevos Horizontes y de otras instituciones públicas y sociales en el apoyo a las víctimas de violencia intrafamiliar en Quetzaltenango, Guatemala?

Basándonos en la literatura ya presente y en nuestros datos coleccionados, hemos intentado encontrar una respuesta a esta pregunta. En Xela hay instituciones públicas como la Policía Nacional Civil (PNC), el Ministerio Público (MP) y el Juzgado de Familia, que ofrecen asistencia jurídica a las víctimas, recibiendo denuncias, preparando y ejecutando procedimientos y expidiendo medidas de seguridad. El Juzgado de Familia además ofrece asistencia psicológica, y el MP también tiene empleado un psicólogo. Durante el proceso de denuncia y después, las instituciones como La Demi, La Defensoría Pública y Nuevos Horizontes les ofrecen asistencia jurídica gratuita a las víctimas. Además, en Xela se encuentra CONAPREVI, una institución que ofrece educación con respecto a los derechos de tanto a la población como a otras instituciones. Esta institución también se ocupa con la prevención de violencia intrafamiliar. La PNC y Nuevos Horizontes también ofrecen educación a la población, con el fin de prevenir la violencia intrafamiliar. Sin embargo es sorprendente que muchas instituciones se ocupan de estos temas individualmente y que solamente Nuevos Horizontes y CONAPREVI se han aliado para colaborar. Si hubiera más instituciones colaborando en la prevención de la violencia intrafamiliar, la educación en este tema, según nuestra opinión, resultaría más eficaz y se podría alcanzar una zona más amplia. Resulta claro que hay muchas instituciones en Xela ofreciendo servicios también ofrecidos para otras instituciones.

Los funcionarios de las varias instituciones tienen muchos conocimientos acerca de la violencia intrafamiliar, por ejemplo del círculo de la violencia, de las causas y de los efectos. Es importante que tienen este conocimiento, porque entender y reconocerlo son importantes en ofrecer asistencia bien dirigida. En la Oficina de Atención a la Víctima (OAV) por lo tanto hay agentes tomando cursos para desarrollar su conocimiento de este tema.

La OAV es un departamento de la PNC que se ha introducido nacionalmente en el año 2003. Se ocupa del apoyo a las víctimas de violencia intrafamiliar y sexual. Se reciben denuncias que luego se envían al MP y al Juzgado de Familia. A menudo en la denuncia se pide una medida de seguridad, como por ejemplo sacar a un hombre de su casa. Si el Juzgado de Familia expide una medida de seguridad así, la PNC está obligada de ejecutarla. Porque las víctimas que denuncian son vulnerables, es importante que los agentes escuchen atentamente y que demuestren empatía, por lo cual ganen confianza y prevengan revictimización. En general, había buen contacto entre los agentes de la OAV y las víctimas, pero los agentes no siempre podían concentrarse completamente. Agentes trabajando en la entrada, o en las subestaciones también están autorizados a recibir denuncias de violencia intrafamiliar, pero indican no estar especializados en ello y por tanto mandan a las víctimas a la OAV. Para los agentes de la OAV se ha desarrollado una Ruta de Atención a la Víctima, para que todos los agentes emprendan el mismo procedimiento cuando una víctima hace su denuncia. Los agentes de la OAV conocen el procedimiento, pero no guían a la víctima hacia otras instituciones de asistencia, como sí se ha descrito en el procedimiento. Aunque la denuncia se puede considerar el primer paso, el apoyo durante un período más largo tiene igual importancia para romper el círculo de violencia intrafamiliar. Las víctimas deberían ser referidas más activamente a instituciones como Nuevos Horizontes. Además, los agentes de la OAV están de opinión que debería haber más asistencia psicológica en la OAV. El apoyo de la OAV por lo tanto debería parecerse más a el apoyo integral de Nuevos Horizontes y al enfoque multidisciplinario del Juzgado de Familia. También han indicado como mejora una patrulla propia por los agentes de la OAV, porque otras patrullas no pueden llegar inmediatamente o no intervienen en casos de violencia intrafamiliar.

Nuevos Horizontes obra en fortalecer a las víctimas de violencia intrafamiliar ofreciendo apoyo integral, tanto en el albergue como en la oficina central. Este apoyo integral consiste en ofrecer apoyo jurídico, psicológico, social y médico. En la oficina central sobre todo se realizan entrenamientos de capacitación y se organizan grupos de foco, en el albergue se realizan actividades y clases de lectura y escritura. La colaboración entre los empleados de Nuevos Horizontes se basa en este apoyo integral. La colaboración entre los empleados en la

oficina central y en el albergue aun se puede mejorar, porque no hay mucho contacto entre ellos, lo que puede causar problemas de comunicación. Mejorar la colaboración podría resultar en mejor contacto acerca de las víctimas, entre las disciplinas diferentes del albergue y la oficina central.

Un instrumento importante de Nuevos Horizontes es fortalecer a las víctimas para enseñarlas a salir del círculo de la violencia intrafamiliar, elegir por si misma y a vivir una vida independiente. El apoyo integral de Nuevos Horizontes ayuda a mujeres a aumentar su autoestima y a aprender cuáles son las posibilidades de vivir una vida independiente. La eficacia del fortalecimiento depende mucho de la medida en la cual se ofrezcan actividades de fortalecimiento, porque por falta de fondos, de profesionalidad de los empleados y por un exceso de niños en el albergue aquello resulta algo limitado. La eficacia de programas de fortalecimiento de Nuevos Horizontes además depende de la duración del apoyo que reciban las víctimas, porque las mujeres que hayan recibido apoyo durante un período más largo, frecuentemente se sienten más seguras de si misma y más independientes. Cuánto efecto el apoyo de Nuevos Horizontes tiene exactamente, no queda claro. Si Nuevos Horizontes haría más en el apoyo posterior de las víctimas de violencia intrafamiliar, quedaría más visible la eficacia del apoyo. De este modo también podría mejorarse el apoyo.

Muchas víctimas vuelven a sus casas después de haber recibido apoyo, pero esto no necesariamente es algo negativo. Falta de incluir al marido en el apoyo integral de Nuevos Horizontes puede resultar en una posibilidad más grande de recaída de una víctima en este círculo de la violencia intrafamiliar. Para prevenir aquello, Nuevos Horizontes debería también trabajar con los autores principalmente masculinos, como lo hacen por ejemplo en el Juzgado de Familia.

Los empleados de las instituciones diferentes caracterizan la colaboración entre las instituciones como buena, pero como ha resultado hay muchas instituciones ofreciendo los mismos servicios, por lo cual queda confuso decidir adónde dirigirse. Por lo tanto, las instituciones deberían dividir su trabajo de otro modo, de tal manera que cada una de las instituciones se pueda ocupar de un sólo aspecto del apoyo. En referir a otras instituciones hay un papel crucial para la PNC, porque es donde inicialmente se dirigen muchas víctimas para denunciar. Según nuestra opinión todas las instituciones bajo el mismo techo sería lo óptimo para la referencia, la colaboración y la eficacia del apoyo a víctimas de violencia intrafamiliar. De este modo se podría ayudar a salir del círculo de la violencia intrafamiliar.